

Women's moqfat in the Qajar Period (1795-1898 AD)

Mahya Hosayni*

Mohammad Bakhtiyari**

Abstract

During the Qajar period, waqf maintained a prominent and important position in the social and cultural structure of society and, as in previous eras, as a charitable tradition, it played a significant role in preserving assets and providing for social and religious needs. Meanwhile, women's participation through the waqf of their property revealed another manifestation of their active and effective role in charitable affairs. Women's moqfat not only demonstrated the value of waqf at this time in history, but also reflected their interaction and activism in social arenas and revealing how they used their social and economic capacities to achieve charitable goals. These actions, which often took the form of charity, religion and development, had a significant impact on the progress of society and the improvement of social conditions. In this regard, the present study examines the uses and functions of Tehran women's moqfat from the beginning of the Qajar period to the end of the Nasserid era (1795-1898 AD). The study method is descriptive-analytical, and the data was collected mainly from reliable historical sources and archival documents. The results of this research show that waqif's women, endow their properties and assets for various purposes, including holding mourning ceremonies, charity, repairing and developing holy and religious places, promoting and teaching religious sciences and also for their children. Among them, mourning ranks first and charity and public benefit activities rank second; the former was carried out with a religious motive and the latter mainly with a humanitarian and benevolent purpose.

Key words: Endowments, women, Qajar period, Tehran, mourning, charity and donations.

Master's degree in History of Islamic Iran, Department of History, Faculty of Literature and Humanities, Imam Khomeini International University.

mahyahasani96@yahoo.com

Associate Professor, Department of History, Imam Khomeini International University, Qazvin, Iran.

m.bakhtiyari714@gmail.com

استخدامات ووظائف أوقاف النساء في طهران في العصر القاجاري (١٢١٥-١٣١٣هـ)

محيا حسيني*
محمد بختياري**

الخلاصة

احتفظ الوقف في العصر القاجاري بمكانة بارزة ومهمة في البنية الاجتماعية والثقافية للمجتمع كما في العصور السابقة، باعتباره تقليداً خيرياً، فقد لعب دوراً هاماً في الحفاظ على الممتلكات وتلبية الاحتياجات الاجتماعية والدينية. في غضون ذلك، كشفت مشاركة المرأة من خلال وقف ممتلكاتها عن مظهر آخر من مظاهر دورها الفاعل والمؤثر في العمل الخيري. لم يقتصر دور وقف المرأة على إبراز قيمة الأوقاف في تلك الحقبة التاريخية، بل عكس أيضاً تفاعلها ونشاطها في المجالات الاجتماعية، وكشف عن كيفية توظيفها لقدراتها الاجتماعية والاقتصادية لتحقيق أهدافها الخيرية. في كثير من الأحيان كانت هذه الأعمال التي جرت في المجالات الخيرية والدينية والتنمية وكان لها الأثر الكبير في تقدم المجتمع وتحسين الظروف الاجتماعية. في هذا الصدد، تتناول هذه الدراسة استخدامات ووظائف أوقاف النساء في طهران منذ بداية العصر القاجاري إلى نهاية العصر الناصري (١٢١٥-١٣١٣هـ). اتبعت الدراسة منهجاً وصفيّاً تحليلياً، وجمعت بياناتها بشكل رئيسي من مصادر تاريخية موثوقة ووثائق أرشيفية. وأظهرت نتائج الدراسة أن النساء يوقفن ممتلكاتهن لأغراض متنوعة، منها إقامة المآتم، واعطاء الصدقات، وترميم وتطوير الأماكن المقدسة والدينية، ونشر العلوم الدينية وتعليمها، بالإضافة إلى وقفهن لأبنائهن. في هذا الصدد يكون الحداد في المرتبة الأولى، وتأتي الأعمال الخيرية والنفع العام في المرتبة الثانية؛ حيث كان الأول بدافع ديني، والثاني بدافع إنساني وخيري في المقام الأول.

مصطلحات مفتاحية: النساء، العصر القاجاري، طهران، العزاء، الخيرات والميراث

*ماجستير في تاريخ إيران الإسلامية، قسم التاريخ، كلية الآداب والعلوم الإنسانية، جامعة الإمام الخميني (ره) العالمية.
yahoo.com@mahyahasani96

**أستاذ مشارك، قسم التاريخ، جامعة الإمام الخميني (ره) العالمية، قزوین، ایران.
gmail.com@m.bakhtiariv1f

مصارف و کارکردهای موقوفات زنان تهران در دوره قاجار (۱۳۱۳-۱۲۱۰ ه.ق)

محیا حسینی*
محمد بختیاری**

چکیده

در دوره قاجار، وقف جایگاه برجسته و پر اهمیتی در ساختار اجتماعی و فرهنگی جامعه حفظ کرد و همچون اعصار پیشین، به‌عنوان سنتی نیکوکارانه، نقشی بسزا در حفظ دارایی‌ها و تأمین نیازهای اجتماعی و مذهبی ایفا می‌نمود. در این میان، مشارکت زنان از طریق وقف اموفال خود، جلوه‌ای دیگر از نقش فعال و مؤثر ایشان در امور خیرخواهانه را آشکار ساخت. موقوفات زنان، نه تنها نشانگر ارزش وقف در این برهه از تاریخ بود، بلکه بیانگر تعامل و کنشگری آنان در عرصه‌های اجتماعی نیز محسوب می‌شد و آشکار می‌ساخت که چگونه از ظرفیت‌های اجتماعی و اقتصادی خود برای نیل به اهداف نیکوکارانه بهره می‌جستند. این اقدامات، که غالباً در حوزه‌های خیریه، مذهبی و عمرانی نمود می‌یافت، تأثیری قابل توجه بر پیشرفت جامعه و بهبود شرایط اجتماعی به ارمغان آورد. در همین راستا، پژوهش حاضر به بررسی مصارف و کارکردهای موقوفات زنان تهران از آغاز دوره قاجار تا پایان عصر ناصری (۱۲۱۰ تا ۱۳۱۳ هجری قمری) می‌پردازد. روش مطالعه توصیفی-تحلیلی است و داده‌ها عمدتاً از منابع تاریخی معتبر و اسناد آرشیوی گردآوری شده‌اند. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که زنان واقف، اموال و دارایی‌های خود را برای مقاصد متنوعی از جمله برگزاری مراسم تعزیه و عزاداری، امور خیرات و مبرات، تعمیر و توسعه اماکن مقدس و مذهبی، ترویج و آموزش علوم دینی، و نیز برای اولاد وقف کرده‌اند. در این میان، عزاداری در رتبه نخست و امور خیریه و عام‌المنفعه در جایگاه دوم قرار دارد؛ اولی با انگیزه‌های دینی و دومی عمدتاً با هدفی انسانی و خیرخواهانه صورت می‌پذیرفت.

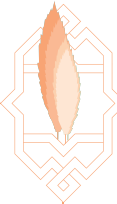
واژگان کلیدی: موقوفات، زنان، دوره قاجار، تهران، عزاداری، خیرات و مبرات.

*. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد تاریخ ایران اسلامی، گروه تاریخ، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره).

mahyahasani96@yahoo.com

** دانشیار گروه تاریخ، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره)، قزوین، ایران.

m.bakhtiari714@gmail.com

مقدمه

در تاریخ اجتماعی تهران دوره قاجار، زمانی حضور داشتند که با وجود محدودیت‌های جامعه مردسالار، از طریق نهاد وقف، نقشی کلیدی در توسعه شهری و مشارکت اجتماعی ایفا کردند. این زنان، به‌ویژه از طبقات مرفه، با بهره‌گیری از ابزارهای حقوقی و مذهبی، توانستند موقوفاتی چون حمام، آب‌انبار، مدرسه و درمانگاه بنا نهند. این اقدامات، که در وقف‌نامه‌های فراوان آن دوره منعکس شده، نه تنها نشان‌دهنده ایمان عمیق و دغدغه‌های اجتماعی آنان بود، بلکه مهارتشان در مدیریت اقتصادی و توانایی تأثیرگذاری بر فضای مذهبی و فرهنگی جامعه را آشکار می‌ساخت.

این پژوهش به بررسی ۱۵۲ وقف‌نامه از بانوان تهرانی در فاصله تأسیس سلسله قاجار تا پایان عصر ناصرالدین شاه (۱۳۱۳-۱۲۱۰ ه.ق) می‌پردازد تا مصارف و کارکردهای مدنظر واقفان را تحلیل کند. این اسناد از مراکز اسنادی معتبر، منابع تاریخی و به‌ویژه کتاب فهرست اسناد موقوفات ایران (تهران و توابع از آغاز تا ۲۲ بهمن ۱۳۵۷) گردآوری شده‌اند. در مجموع، حدود ۲۰۳ مورد مصرف در این موقوفات شناسایی شده است، زیرا که برخی از مصارف تک‌کارکردی و برخی چندکارکردی بوده‌اند. حق‌التولیه (که معمولاً ۱۰٪ عواید است) و مخارج تعمیر و نگهداری، به‌عنوان کارکردهای مجزا در نظر گرفته نشده‌اند، زیرا حق‌التولیه در هر موقوفه امری عرفی است و مخارج تعمیر نیز جزئی از نگهداری عین موقوفه محسوب می‌شود.

۱. پیشینه پژوهش

پیشینه تحقیق حاضر نشان می‌دهد که تاکنون پژوهش‌های متعددی در حوزه موقوفات دوره قاجار انجام شده است. این پژوهش‌ها عمدتاً بر روند تکامل وقف در دوره‌های قاجار و پهلوی، غلبه کارکردهای فرهنگی-مذهبی و ماهیت خیرخواهانه وقف‌نامه‌ها در این دوران تمرکز داشته‌اند. به‌عنوان مثال، مرادعلیان در مقاله «نهاد وقف و کارکرد آن در دوره سلطنت ناصرالدین شاه» (۱۳۹۵) با بررسی ۶۶ سند و وقف‌نامه، بیان می‌کند که اغلب وقف‌نامه‌های موجود در این دوره به مضامین مذهبی و کارکرد خیرخواهانه اختصاص دارند. حسنی و بختیاری در مقاله «تحلیل محتوای اسناد موقوفات زنان قزوین از ابتدای دوره قاجاریه تا پایان عهد ناصری (۱۳۱۳-۱۲۱۰ ه.ق)» (۱۴۰۱) به ارزیابی نیات و اهداف زنان قزوین از عمل وقف می‌پردازند. ایشان اشاره می‌کنند که مصارف موقوفات، با اولویت کارکرد مذهبی به‌ویژه تعزیه و عزاداری امام حسین علیه السلام و در اولویت بعدی خیرات و مبرات، برای زنان واقف قرار داشته است. نزدیک‌ترین پژوهش به موضوع تحقیق حاضر، مقاله ملک‌زاده و افرافر با عنوان «کارکردهای موقوفات زنان از مشروطه تا پایان دوره پهلوی اول (نمونه پژوهشی: موقوفات زنان تهران)» است. این مقاله از

لحاظ موضوع مصارف و جنسیت واقفان با تحقیق حاضر هم‌پوشانی دارد، اما از نظر زمانی و بالطبع، وقف‌نامه‌های بررسی‌شده کاملاً متفاوت هستند.

با این حال، تحقیق حاضر با تمرکز بر مصارف و کارکردهای موقوفات زنان تهران در دوره قاجار، موضوعی بدیع و نوآورانه را پوشش می‌دهد. این مقاله ابتدا با ارائه جدولی حاوی نام واقف، عین موقوفه، مصارف، تاریخ و منبع، زمینه را برای تحلیل جامع این مصارف و کارکردهای موقوفات در ادامه فراهم می‌سازد.

جدول ۱: موقوفات زنان تهران در دوره قاجار (۱۳۱۳-۱۳۱۰ ه.ق)

ردیف	نام واقف	عین موقوفه و محل	مصارف	تاریخ و ارجاع
۱	آسیه خانم عزالدین‌لو قاجار (مهدعلیای اول)	صرف اموال و دارایی	جهت تعمیر مدرسه حکیم هاشم برقراری شهریه برای طلاب و مدرسان.	دوره فتح‌علی شاه؟ (رجبی، ۱۳۷۴: ۴: معزی، ۱۳۸۷: ۱۶۳)
۲	پرور خانم بنت محمدآقا کارخانه	یک دانگ از قریه وهروجرد (اوقاف ساجبلغ)	خیرات و مبرات	دوم محرم ۱۲۲۴ ه.ق (رضایی، ۱۳۸۶: ۴/ ۷۷) ش. پ: آرشیوه ۱۱۰
۳	نیات خانم همسر میرزا محمدشعیب صدراعظم	۱. اعیانی دو سکو جنبین مدرسه‌ی واقع در راسته بازار جدید سلطانی. ۲. جملگی پنج باب دکان	۱. ابتدا وضع حق‌التولیه که يك عشر است. ۲. حق النظاره که نیم عشر است. ۳. تعمیر مدرسه و مستقالات مدرسه موقوفه و سوخت و روشنایی مسجد واقع در مدرسه و حجرات و طلاب و مواجب دو نفر خادم. ۴. آن‌چه زیاد بماند باید متولی با ناظر به صلاح علما کتب تفاسیر و احادیث و علوم ادبیه و سایر کتب بخرد.	ذی‌القعدة ۱۲۲۸ ه.ق ش. پ: آرشیو ۵۸۹ (همان: ۴۳۷-۴۳۸)

<p>۱۳۳۰ه.ق، ۵۱۲۶۴.ق ۱۳۷۶ه.ق، ۵۱۲۷۲.ق (اسناد ملی ایران، آلبوم ۲۵) (نوابی، ۱۳۸۳: ۱۰-۳۵) نوابی، ۱۳۸۳: ۱۰-۳۵؛ بختیاری، ۱۳۷۵: ۳۱؛ بامداد، ۱۳۴۷: ۳۲۷؛ اتحادیه، ۱۳۶۸: ۶۱۵- ۴۰۷-۱۶۵۱۸۴. مدرسی طبباطائی، ۱۳۳۵: ۱۸۱/۱)</p>	<p>۱. رسیدگی به امور دینی و تحصیل طلاب ۲. رسیدگی به اماکن مذهبی و عتبات. ۳. امور عام المنفعه</p>	<p>۱. مسجد و مدرسه مهدعلیا و زمین و مطبخ متصل به آن. ۲. چند دهه دکان در دروازه دولت ۳. مبلغ دوازده تون برای ساختمان مسجد و وقف کتب فراوان شرعی برای مدرسه. ۴. دکاکین بازار عبدالعظیم <small>علیه السلام</small>. ۵. تعمیرات مدرسه حکیم باشی ۶. ساخت بقعه و بارگاه زیبده خاتون در ری و تعمیر و اتمام مسجد پدرش امیر قاسم خان در ارگ (مسجد مادر شاه)، ۷. بنای روضه مقدسه قم و زاویه منوره امام هفتم</p>	<p>ملک جهان خانم مهدعلیا مادر ناصرالین شاه</p>	<p>۴</p>
<p>شوال ۱۳۳۹ه.ق ش.پ: آرشیو ۳۱۵ (رضایی، ۱۳۸۶: ۴/ ۴۶۰-۴۵۹)</p>	<p>۱. ربع کل منافع حق متولی است. ۲. عشر از کل که حق ناظر است. ۳. پرداخت مخارج باغ. ۴. منافع باغ را سه حصه نمایند: ۱. یک حصه را هر ساله در ایام عاشورا در درب تکیه نواب علیه که واقع در میر محله قریه دربند تعمیر نموده خرج نمایند. ۲. یک حصه دیگر را به فقرا بدهند. ۳. یک حصه دیگر را در هر امر خیری که متولی صلاح بداند صرف نمایند.</p>	<p>۱. یک درب باغ مشجر واقع در محله شاه، محله قریه دربند ۲. تمامی مجرای شانزده ساعت از شبانه روز از نهر کرد باغ ۳. شش دانگ یک باغ مشجر واقع در زمین شرف آباد قریه دربند ۴. تمامی مجرای آب هراش آبه از رودخانه ی مزنوره</p>	<p>مادر شاهزاده حیدرقلی میرزا</p>	<p>۵</p>
<p>شوال ۱۳۳۹ه.ق ش.پ: آرشیو ۱۰۴ (همان: ۲۰)</p>	<p>۱. خمس منافع آن با متولی و ۲. چهار خمس دیگر را متولی به خیرات و مبرات صرف کند.</p>	<p>ملک واقع در باغ میرباقر مشهور به سیب کله</p>	<p>آقا نه نه بنت رئیس ابوالقاسم برغانی</p>	<p>۶</p>
<p>ذی القعدة ۱۳۳۹ه.ق ش.پ: آرشیو ۴۸۳ (همان: ۴۳۵)</p>	<p>تعزیه داری</p>	<p>دو باب دکان علافی در پای طوق نعلبندان محله بازار</p>	<p>مینا خانم</p>	<p>۷</p>
<p>غرۀ ربیع الثانی ۱۳۴۲ه.ق ش.پ: آرشیو ۸۴ (همان: ۷۵)</p>	<p>بر معصومه خانم صبیبه خود و بنت حاجی سید و بنت حاجی سید محمد زوج واقفه و بعد بر اولاد او</p>	<p>یک دانگ و نیم مشاع از شش دانگ یک باب دکان قنادی در راستای بازار دارالخلافة</p>	<p>بی بی کوچک خانم بنت ملا علی محمد دولابی</p>	<p>۸</p>
<p>۱۳۴۲ه.ق ش.پ: آرشیو ۸۴۰ (همان: ۴۱۸-۴۱۹)</p>	<p>_____</p>	<p>راسته بازار جنب دلان سرای حمام خدائی</p>	<p>معصومه خانم بنت حاج سید محمدبن میر عبدالرشید طهرانی</p>	<p>۹</p>

۱۰	خازن الدوله همسر فتحعلی شاه	ساخت و بنای امام زاده داوود	گسترش و ترویج مذهب	۱۲۴۸ ه.ق (اعتماد السلطنه، ۱۳۷۷: ۳۱۸)
۱۱	طیبه نساء خانم بنت حاجی ابراهیم طهرانی	اوقاف شرق		۱۲۴۸ ه.ق کد موقوفه ۱۰۰۸۲۴۸۶۰۰۰۰۰۰۰ به دست آمده در مراجعه حضوری به اوقاف)
۱۲	حاجیه پدرنساء خانم بنت حاج مصطفی خان	۱. شش دانگ قردآباد قرب علیشاه عوض ۲. دو باب حمام متصل به یکدیگر جنب مدرسه آغامحمدخواجه ۳. سه باب دکان در راسته بازارنو سنگلج	۱. دو سهم برای روشنایی روضه متبرکه سیدالشهداء <small>علیه السلام</small> و حضرت عباس <small>علیه السلام</small> . ۲. دو سهم صرف تعزیه داری ۳. دو سهم جهت خریداری و نوشتن کتب علمیه و وقف بر اهل آن. ۴. یک سهم برای زوار فقیر و فقرای سادات و غیر سادات. ۵. تذهیب چهار گلدسته کاظمین <small>علیهم السلام</small>	غره رمضان ۱۲۵۰ ه.ق ش.پ: آرشویه ۵۳ (رضایی، ۱۳۸۶: ۴ / ۷۱-۷۰)
۱۳	خیرالنساء خانم همسر فتحعلی شاه قاجار	کتاب حدیقه الشیعه	برای ثواب در روز قیامت، استفاده‌ی فرزندان و نسل خود و استفاده طلاب و علما	۱۲۵۰ ه.ق ش.س: ساکما ۲۹۶/۱۶۵۰۸
۱۴	ننه خانم بنت حاج کلبعلی قاجار	سه دانگ قریه مهران شمیران	عزاداری	سلخ ربیع الاول ۱۲۵۱ ه.ق ش.پ: آرشویه ۷۰ (رضایی، ۱۳۸۶: ۴ / ۴۴۳)
۱۵	شاه سلطان خانم بنت فتحعلی شاه قاجار	۱. یک دانگ و نیم کاروان‌سرای خدائی با دو سکوی درب دالان مذکور ۲. نیم دانگ از دالان جدید و دو سکوی درب دالان جدید مذکوره	۱. عشر منافع حق متولی است ۲. مابقی را دو قسمت نمایند: یک قسمت را به روضه‌خوان‌ها ۳. نصف دیگر را دو قسمت نمایند: یک قسمت را به سید مستحق فقیر و یک قسمت دیگر را به فقیر مستحق غیر سید بدهند	۴ جمادی‌الثانی ۱۲۵۱ ه.ق ش.پ: آرشویه ۹۶۴ (همان: ۱۸۱)
۱۶	پری جهان خانم	قطعه ملکی در بومهن	۱. مخارج بقعه شاهزاده سلطان مطهر جهت روشنایی و تعمیرات ۲. یک خروار گندم جهت خادم جاروب‌کش ۳. ذکر مصیبت در محرم.	۵ جمادی‌الثانی ۱۲۵۳ ه.ق ش.پ: آرشویه ۲۷۴ (همان: ۷۷)
۱۷	خانم جانی زوجه کربلای محمد	اوقاف لواسات		۱۲۵۳ ه.ق کد موقوفه ۱۰۰۵۸۸۳۸۰۰۰۰۰۰ به دست آمده در مراجعه حضوری به اوقاف)

۱۸	حاجیه کوچک خانم	نیم دانگ از يك باب دكان در راسته‌ی بازار جنب تیمچه‌ی سلیمان خان قاجار	تعزیه‌داری	غره ذی‌الحجه ۱۲۵۹ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۵۹۰ (رضایی، ۱۳۸۶: ۴ / ۳۷۳)
۱۹	مهرنوش خانم [شاهزاده خانم] بنت لطفعلی خان فراش باشی	شش دانگ يك باب طاحونه واقع در موضع کَهک	۱. يك قسمت را در روز عید غدیر به سادات و فقرا بدهد ۲. چهار قسمت دیگر را صرف تعزیه کنند. ۳. در صورت احتیاج متولی، خمس منافع بابت حق التولیه پرداخت شد.	محرم ۱۲۶۰ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۴۸۶ (همان: ۴۳۰)
۲۰	حاجیه بی‌بی خانم بنت حاج زین‌العابدین طهرانی	دو باب دکان واقع در راسته بازار جنب کاروان‌سرای حاجی بدی	۱. اولاً عشر از منافع حق متولی است. ۲. هر آن چه باقی ماند نصف نمایند: نصف آن را در روز عید غدیر به فقرا اثنی‌عشری دهند. ۳. نصف دیگر جهت تعزیه‌داری	ه‌ارجب ۱۲۶۲ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۵۷۱ (همان: ۷۵)
۲۱	گوهرشاد خانم	مزرعه کلاله چین در کوهپایه‌ی ساوجبلاغ	مخارج امامزاده یحیی بن موسی الکاظم <small>علیه السلام</small>	ربیع‌الثانی ۱۲۶۳ و ۵ جمادی‌الآخر ۱۲۷۳ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۲۶۱۸ (همان: ۲۹۵)
۲۲	خدیجه خانم همسر استاد علیرضا نجار	دو باب دکان: ۱. یکی بقالی بزرگ و ۲. دوم آب‌بندی کوچک واقع در محله عودلاجان ۳. شش دانگ يك باب محله سرا واقع در محله عودلاجان	۱. تعزیه‌داری ۲. دکان کوچک وقف بر فقرا در عید غدیر ۳. مصارف موقوفه محله سرا: خمس منافع حق متولی است و مابقی جهت ذکر مصیبت و اطعام در مجلس تعزیه	غره جمادی‌الثانی ۱۲۶۴ ه.ق. ربیع‌الاول ۱۲۶۹ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۹۷۶ (همان: ۱۳۴)
۲۳	حاجیه هاجر خواتون خانم جدیدالاسلام، همسر حاج محسن تاجر طهرانی	۱. دو باب دکان واقع در محله‌ی عودلاجان ۲. چهار خمره و يك عدد طغار و يك عدد آبگردان مس	۱. نصف آن جهت تعزیه‌داری. ۲. نصف دیگر را به طلاب علوم دینی بدهند.	۷ شعبان ۱۲۶۴ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۹۸۱ (همان: ۴۴۷-۴۴۸)

۲۴	حاجیه نهنه	۱. شش دانگ يك باب خانه در دودلاجان ۲. دو سهم از ۱۳ سهم قریه معین آباد واقع در ورامین ۳. سه دانگ مشاع از دو باب طاحونه واقع در بند دولاب ۴. سه ربع دانگ از شش دانگ هر يك از قراکلا و بامرکلا در آمل مازندران	۱. بعد از مخارج ضروریه از قبیل: عمارت و تنقیه و عوارضات و صادرات و مالوجهاآت آنچه باقی بماند چهار سهم شود: ۲. يك سهم را صرف تعزیه داری نمایند. ۳. يك سهم را صرف زوار ائمه، مترددین و محتاجین نمایند. ۴. يك سهم را صرف اطعام فقرا و مؤمنین نمایند. ۵. يك سهم را در روز عید غدیر و... به فقرا از سادات، طلاب و غیرهم بدهند.	غره رجب ۱۲۶۶هـ.ق ش.پ: آرشیو ۷۸۲ (همان: ۹۵)
۲۵	حاجیه نوش آفرین خانم همسر حاج میرزا علیرضا شیرازی	۱. سه دانگ قریه سعیدآباد. ۲. دو دانگ از مزرعه حسین آباد. ۳. سه دانگ مزرعه حسین آباد ۴. سه دانگ مزرعه ابراهیم آباد من قراء مزارع غار فشاپویه	۱. دو عشر حق التولیه. ۲. يك عشر حق النظاره ۳. يك عشر به مصرف خیرات و میرات ۴. تعزیه داری. ۵. روشنایی مشاهد ائمه طاهرین <small>علیهم السلام</small> ۶. تعمیر مساجد و مدارس و مرابط، قنوات و افطار روزه داران	۱۰ ذی القعدة ۱۲۶۶هـ.ق ش.پ: آرشیو ۶۸۳ (همان: ۴۴۵-۴۴۶)
۲۶	شاهزاده همایون سلطان خانم بنت شاهزاده بهاءالدوله	يك دانگ از سه دانگ عرصه و اعیان بازارچهی صندوق دار واقع در خلف و جنب ارگ سلطانی	۱. يك عشر بابت حق التولیه ۲. بقیه صرف روضه خوانی	محرم ۱۲۶۷هـ.ق ش.پ: آرشیو ۱۶۵ (همان: ۴۵۲)
۲۷	نوش آفرین خانم (حاجیه) حلیله علیرضا شیرازی (حاج میرزا)	۱. چهار دانگ مزرعه حسین آباد. ۲. پنج دانگ مزرعه ابراهیم آباد واقع در بلوک پشاپویه	کافه وجوه بر و خیرات	۱۴ شوال ۱۲۶۸هـ.ق ش.پ: آرشیو ۶۸۳ (همان: ۴۴۵)
۲۸	سکینه خانم زوجه حاج نادعلی لواسانی	چهار قطعه زمین در شهران از صحرای قریه لواسان بزرگ که مبذر هجده من به وزن ری بذرافشان است.	۱. ده من بر تعزیه داری ۲. هشت من بر اولاد ذکور سلطان محمد مرحوم.	۵ ربیع المولود ۱۲۷۶هـ.ق ش.پ: آرشیو ۲۲۰۰ (همان: ۱۷۵)
۲۹	فاطمه خانم بنت حاج محمد سولقانی	شش دانگ يك قطعه باغ واقع در اراضی کوه سولقان	۱. عشر بابت حق التولیه ۲. و نصف مابقی آن را صرف تعزیه داری جناب سیدالشهداء <small>علیهم السلام</small> و نصف دیگر را صرف زوار خود آن جناب نمایند.	۲۵ جمادی الاولی ۱۲۷۵هـ.ق ش.پ: آرشیو ۲۸۴۳ (همان: ۲۷۰)
۳۰	مادر زن منجم باشی	شش دانگ يك عمارت در گذر چال حصار تهران	اجاره ملک وقفی متعلق به وی	۱۲۷۵هـ.ق ش.س: ساکما ۲۹۶/۱۸۶۳۶

<p>غرہ ذی الحجہ ۵۱۲۷۶.ق ش.پ: آرشیو ۸۵۴ (رضایی، ۱۳۸۶: ۴/ ۲۷۳-۲۷۴)</p>	<p>الحجرات تکیہ سیدالشہداء</p>	<p>۱. زمین سرخ حصار ۲. یک چاشت آب قنات سرخ حصار ۳. یک پیشینہ مجرای آب رود</p>	<p>فاطمہ نساء</p>	<p>۳۱</p>
<p>۲۱ شوال ۵۱۲۷۷.ق ش.پ: آرشیو ۳۲۰ (همان: ۴۳۱)</p>	<p>۱. یک عشر منافع جہت مباشر عین موقوفہ. ۲. نہ عشر دیگر را سہ عشر صرف روشنایی و خادم و مؤذن و بوریای مسجد آغا بہرام نمایند. ۳. یک عشر آن را در وجہ تتمت جماعت مسجد مزبور کارسازی نمایند. ۴. پنج عشر آن صرف تعمیرات لازمہ مسجد مزبور و آب انبار آن نمایند. ۵. با عدم احتیاج جہت تعزیرہ داری و اطعام.</p>	<p>۱. بیست و یک باب دکان واقعه در راستہی بازار دروازہ شمیران ۲. شش دانگ حمام و کاروانسرای آغا بہرام</p>	<p>موسی تاجر طہرانی حسب الوصایہی آغا بہرام خواجہ و حسب الوکالہی زین العابدین و علی عسکر و فاطمہ سلطان</p>	<p>۳۲</p>
<p>۱۵ شعبان ۵۱۲۷۹.ق ش.پ: آرشیو ۲۹۹۶ (همان: ۱۷۲)</p>	<p>۱. یک ثلث جہت خدمات لازمہی حدیقہ ۲. دو ثلث جہت صوم و صلوات و ۳. بعد از انجام عمل مزبور صرف خیرات و مبرات</p>	<p>یک قطعہ باغ در تالیان</p>	<p>کربلاییہ سارہ بیگم بنت سید ہاشم</p>	<p>۳۳</p>
<p>۱۵ شعبان ۵۱۲۷۹.ق ش.پ: پروندہ: آرشیو ۱۲۷۳ (همان: ۱۷)</p>	<p>یک خروار بہ بہ محمدتقی دماوندی معلم اطفال واقفہ بدهند، بعد از ایشان بہ اولادش و ہرچہ باقی ماند صرف خیرات و مبرات خصوصاً تعزیرہ داری شود.</p>	<p>سہ و نیم دانگ قریہ وستر</p>	<p>آسیہ خانم بنت سہراب خان، ہمسر رضاقلی خان</p>	<p>۳۴</p>
<p>۲۴ شعبان ۵۱۲۷۹.ق ش.پ: آرشیو ۲۰۳ (همان: ۱۳۵)</p>	<p>۱. یک سہم بابت حق التولیہ. دو سہم دیگر بر مطلق خیرات و مبرات ۳. خریدن کتب فقہیہ و احادیث ائمہ ہدی <small>علیہم السلام</small> کہ بہ طلاب فقیر بدهند.</p>	<p>شش دانگ نہ باب دکان محلہی عودلاجان</p>	<p>حاجیہ خدیجہ سلطان خانم زوجہ محمدصادق خان دنبلی</p>	<p>۳۵</p>
<p>۱۷ شعبان ۵۱۲۸۱.ق ش.پ: آرشیو ۲۰۵ (همان: ۱۳۹)</p>	<p>۱. نصف بابت روضہ خوانی ۲. نصف دیگر بہ جہت ارحام فقیر</p>	<p>یک دانگ از شش دانگ قریہ چال میدان</p>	<p>خورشیدخانم زوجہ میرزا محمد وزیر علی آبادی</p>	<p>۳۶</p>
<p>۱۷ رمضان ۵۱۲۸۱.ق ش.پ: آرشیو ۱۰۲۳ (همان: ۲۹)</p>	<p>۱. عشر منافع حق متولی است. ۲. و مابقی جہت تعزیرہ داری سیدالشہداء <small>علیہم السلام</small></p>	<p>۱. پنج قطعہ زمین ۲. نیم چاشت آب از مجرای قنات جوزستان، برگج، سولک، دربند، چشمہ سالاران صحرای جماران بہ گردش ۱۲ شبانہ روز</p>	<p>پروین جہان خانم بنت محمداقرا طہرانی</p>	<p>۳۷</p>

۳۸	کربلایی بانو و پسرش مشهدی محمدتقی بن حاج حسین	یک قطعه باغ در قریه اوین	۱. تهیه دو من تبریزی برنج با سایر لوازم آن گرفته شود و طبخ شود و در وجه فقرای قریه اوین مصروف شود.	۱۰ ربیع الاول ۱۲۸۲ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۱۱ (همان: ۲۸۷)
۳۹	رحیمه خواتون بنت محمدتقی	۱. شش قطعه زمین در حصار بوعلی ۲. یک چاشت از مجری قنات ده و ملک آباد و چشمه ملا میرزا علی به گردش ده شبانه روزی ۳. یک چاشت از مجری روز دارآباد به گردش هفت شبانه روزی	۱. یک ثلث جهت تعزیه‌داری ۲. یک ثلث جهت فقرا ۳. یک ثلث صوم و صلوة	۲۹ جمادی‌الثانی ۱۲۸۳ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۱۶۸ (همان: ۱۴۹-۱۵۰)
۴۰	سکینه خواتون مشهور به خواتون جان همسر میرزا غفور کجوری	۱. شش دانگ یک باب خانه واقع در محله‌ی مسجد حوض ۲. یک باب دکان سلمانی جنب و متصله به خانه‌ی مرقومه	۱. چهار تومان جهت تعمیر خانه و دکان یا خریداری اسباب جهت تعزیه‌داری. ۲. چهار تومان به جهت روضه‌خوانی شب‌های جمعه در مدت یک سال ۳. دو تومان صرف روضه‌خوانی ایام دهه‌ی عاشورا در مدت ده یوم ۴. پنج تومان صرف تعمیر خانه و دکان و ذغال و تنباکوی لیالی و انهار تعزیه‌داری که در زیاد و کم متولی مختار است. ۵. دو تومان حق متولی در هر سالی.	ربیع‌الثانی ۱۲۸۴ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۸۰۳ (همان: ۱۷۵-۱۷۶)
۴۱	رقیه خاتون بنت حاج علی اشتهاوردی	یک باب دکان واقع در میدان خیابان جنب دروازه	عزاداری	۲۰ رجب ۱۲۸۴ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۴۶۷ (همان: ۱۵۹)
۴۲	شیرین جان خانم همسر سلمان قمشه ای	خارج دروازه حضرت عبدالعظیم <small>علیه السلام</small> (اوقاف سواجبلغ)	روضه‌خوانی	۱۲۸۴ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۸۴۸ (همان: ۱۹۰)
۴۳	خانم بزرگ شوری	نیم آب از شور قاضی (اوقاف ورامین)	---	۲ صفر ۱۲۸۵ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۷۴ (همان: ۱۲۹-۱۳۰)
۴۴	فاطمه نساء	شش دانگ یک قطعه زمین	اخراجات خامس آل عبا <small>علیهم السلام</small>	غره جمادی‌الثانی ۱۲۸۵ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۸۵۴ (همان: ۲۷۴)
۴۵	سکینه خاتون خانم بنت مشهدی رضا طهرانی	۵/۴ دانگ مشاع از شش دانگ یک باب خانه در محله‌ی چالمیدان	عزاداری ابی عبدالله الحسین	۲ رمضان ۱۲۸۵ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۱۱۶ (همان: ۱۷۴)

۴۶	حاجیه نوری جهان خانم متعلقه‌ی حاج علی تاجر اصفهانی	۱. سه باب عمارت واقع در محله عودلاجان. ۲. دو دست فرش کناره و سرانداز و میان فرش قالی	۱. بعد از وضع يك عشر و نیم حق متولی و ۲. نیم عشر حق ناظر. ۳. نصف منافع به مصارف تعزیه‌داری	دویم ذی‌القعدة ۱۲۸۵هـ.ق. ش.پ: آرشیو ۸۰۵ (همان: ۴۴۵)
۴۷	حاجیه شرف‌النساء بنت حاج رضا دولابی	سه قطعه زمین مزروعی در قریه دولاب	تعزیه‌داری	۲۴ ربیع‌الثانی ۱۲۸۶هـ.ق. ش.پ: آرشیو ۱۰۷۵ (همان: ۱۸۳)
۴۸	بیگم جان خانم بنت محمدحسین	۱. دو قطعه زمین متصل به یکدیگر به مساحت بیست من تبریز. ۲. به انضمام یک چاشت از مجرای قنات قلعه در کردویه شمیران	تعزیه‌داری	غره رجب ۱۲۸۶هـ.ق. ش.پ: آرشیو ۶۱۵ (همان: ۷۶)
۴۹	نیات خانم بنت حاج ملا محمدباقر اصفهانی	یک باب خانه در محله عباس‌آباد	تعزیه‌داری	۱۷ صفر ۱۲۸۷هـ.ق. ش.پ: آرشیو ۱۱۷۸ (همان: ۴۳۷)
۵۰	شرف‌النساء خانم	دو سهم از دوازده سهم از دو دانگ مشاع از کل شش دانگ قریه میمون آباد فشاپویه	روضه‌خوانی و عزاداری	غره جمادی‌الاولی ۱۲۸۷هـ.ق. ش.پ: آرشیو ۷۳۳ (همان: ۳۸۵)
۵۱	شاهزاده فخرالدوله	۱. يك باب حیاط ملکی خود مع انبار آب واقع و کائن در محله عرب‌ها از توابع محله عودلاجان. ۲. چهار دکه دکاکین متصله واقع در محله عرب‌ها	۱. محل سکنتای طلاب علوم دینی شود، یا محل تدریس و تعلیم مسائل قرار گیرد ۲. در صورت امکان در آنجا قلیان، قهوه، یا چای درست کنند. ۳. بعد از وضع تمام مخارج از جمله: حق‌التولیه تعمیرات مسجد و روشنایی آن ماهی شش قران باشد. ۴. اجرت موعظه یا روضه‌خوانی سیدالشهداء علیه‌السلام در هر ماهی يك تومان بدهند. و ۵. يك تومان جهت خادمی که خدمت متولی، مسجد و مدرس کند.	۱۸ جمادی‌الاولی ۱۲۸۷هـ.ق. ش.پ: آرشیو ۵۱۹ (همان: ۲۷۶)
۵۲	شاهزاده فخرالدوله	دو دانگ دیگر از بازار صندوق‌دار	از ۱۵۰ تومان، ۱. پنجاه تومان جهت روضه‌خوانی. ۲. چهل تومان جهت سادات. ۳. شصت تومان جهت فقرا و ۴. وضع مخارج تعمیر. ۵. بیست و شش تومان جهت پرداخت حق‌التولیه.	۲ جمادی‌الثانی ۱۲۸۷ ش.پ: آرشیو ۵۱۹ (همان: ۲۷۶)

۵۳	حاجیه خانم بنت حاج ملا عبدالله (کلیددار حضرت عبدالعظیم <small>علیه السلام</small>)	۱. یک ثلث از یک فرد از کل شش دانگ قریه ولی آباد. ۲. نیم دانگ مشاع از شش دانگ یک رشته قنات قریه صادق آباد	عزاداری سیدالشهدا <small>علیه السلام</small>	۱۲ رجب ۱۲۸۷ ه. ق. ش. پ: آرشیو ۶۷۴ (همان: ۹۳)
۵۴	شاهزاده کوکب سلطان خانم بنت شاهزاده نائب السلطنه عباس میرزا	۱. شش دانگ هفت باب دکان متصله به یکدیگر واقع در محله عودلاجان ۲. شش دانگ یک باب خانه سرای واقع در محله مسطوره	۱. یک عشر حق متولی باشد. ۲. نه عشر جهت تعزیه داری	۱۵ رجب ۱۲۸۷ ه. ق. ش. پ: آرشیو ۲۵۴ (همان: ۲۹۳)
۵۵	قمر نساء مادر حاج ملا محمدکریم آبسردی	۱. شش دانگ ملك مشهدی زمان ۲. مجری المیاه نیم ثلث آب از شبانہ روز از قرار پانزده شبانہ روز از قنات لمسار دماوند	۱. وضع عشر متولی. ۲. بقیه جهت خرج تعزیه داری	غره رجب ۱۲۸۹ ه. ق. ش. پ: آرشیو ۳۲۸ (همان: ۲۸۴)
۵۶	سیده بانو و همسرش کربلایی میر یوسف	یک قطعه ملك مسکونی واقع در قریه ورده	۱. خمس منافع جهت حق التولیه مابقی جهت مطلق خیرات و بر عموم میرات از قبیل: ۲. تعمیر حمام و قناتر و مساجد ۳. تعزیه داری ۴. انفاق فقرا و سادات و مخارج زائرین ائمہ <small>علیهم السلام</small>	محرم ۱۲۹۰ ه. ق. ش. پ: آرشیو ۳۰۶۲ (همان: ۱۷۹)
۵۷	تاج الدوله حسب الوصایه سلطان آغا حلیله (همسر شرعی) حضرت اقدس شهریاری	شش دانگ یک باب خانه ملکی متصرفی واقع در محله عودلاجان	۱. بعد از وضع عشر که حق متولی است ۲. جهت تعزیه داری	۱۵ ربیع الثانی ۱۲۹۰ ه. ق. ش. پ: آرشیو ۹۴۰ (همان: ۷۸)

<p>۲۹ شعبان ۱۳۹۰.ق ش.پ: آرشیو ۸۰۵ (همان: ۴۴۵)</p>	<p>۱. يك عشر حق التوليه ۲. نیم عشر حق النظاره. ۳. شش عشر برای مطلق ارحام فقیر واقفه. ۴. دو عشر و نیم برای مطلق خیرات و میرات از قبیل: ۱. مخارج زوار فقیر عتبات عالیات و مشهد مقدس. ۲. دفن و کفن فقرای اموات مسلمانان و شیعیان امیرمؤمنان <small>علیه السلام</small>. ۳. مخارج طلاب فقیر ساکن در نجف اشرف. ۴. عروسی نمودن از برای سادات فقرا از طلاب و غیره. ۵. ختم قرآن برای اموات واقفه. ۶. روشنایی روضات امیر مؤمنان و کربلای معلی و کاظمین <small>علیهم السلام</small>.</p>	<p>نیم دانگ مشاع از شش دانگ سه باب یخچال واقع در خارج دروازه قدیم شمیران</p>	<p>حاجیه نوری جهان خانم، همسر حاج علی تاجر اصفهانی</p>	<p>۵۸</p>
<p>۱۳ رجب ۱۳۹۱.ق (?) ش.پ: آرشیو ۳۰۴۶ (همان: ۹۳)</p>	<p>۱. مطلق خیرات از رعایت ارحام و اقارب (خویشاوندان، فامیل)، ایتم و بیوه زنان و مطلق فقرا. ۲. زوار قبور ائمه. ۳. تعزیه داری ائمه <small>علیهم السلام</small>.</p>	<p>عرصه و اعیان پنج قطعه باغ واقع در زاویه حضرت عبدالعظیم <small>علیه السلام</small></p>	<p>حاجیه خانم بنت حاج آقا محمدطهرانی و همسر حجة الاسلام حاج ملاعلی کنی</p>	<p>۵۹</p>
<p>۱۴ رجب ۱۳۹۱.ق ش.پ: آرشیو ۳۶۸ (همان: ۷۳)</p>	<p>روضه خوانی</p>	<p>شش دانگ یک باب خانه ملکی واقع در محله سنگلج</p>	<p>بگم جان خانم بنت حاج مهدی افشار</p>	<p>۶۰</p>
<p>۲۳ شعبان ۱۳۹۲.ق ش.پ: آرشیو ۹۷۸ (همان: ۴۱۱-۴۱۲)</p>	<p>۱. ۱/۵ سهم حق متولی و ۲. ۳/۵ سهم برای انعقاد مجلس تعزیه و ۳. سه سهم بر خیرات مطلقه از قبیل ظروف، فروش و قلیان و وجه دادن به فقرا، اطعام و احسان ایشان و خرجی زوار ۴. تعمیر مساجد، مدارس و پل، روشنایی مساجد و اجرت قراء.</p>	<p>سه دانگ از شش دانگ يك باب قهوه خانه خارج دروازه قدیم محمدیه</p>	<p>مروارید خانم بنت میرزا موسی وزیر تفرشی</p>	<p>۶۱</p>
<p>۱۶ شعبان ۱۳۹۲.ق ش.پ: آرشیو ۱۶۵ (همان: ۹۴-۹۵)</p>	<p>۱. يك عشر بابت حق التوليه و حق النظاره ۲. ذکر مصیبت حضرت صدیقه (س) و حضرت خامس آل عبا <small>علیهم السلام</small> و اصحاب و اهل بیت آن حضرت و باقی ائمه هدی <small>علیهم السلام</small> همراه با اطعام و غیره</p>	<p>يك دانگ از سه دانگ عرصه و اعیان بازارچه صندوق دار</p>	<p>حاجیه شاهزاده خانم بنت شاهزاده بهاء الدوله</p>	<p>۶۲</p>

۶۳	پری جهان خانم والده کربلای حسین‌کنی	۱. قطعه سه جریب و ۲. قطعه شش جریب و ۳. قطعه پنج جریب و ۴. قطعه هفت جریب مشهور به پای برجک و ۵. قطعه سه جریب و نصف مشاع املاکی با ورثه کربلایی محمدیوسف شریک است در صحرای بالای کن	۱. وجه روضه‌خوان و شبه‌خوان ۲. تعمیر تکیه در محلہ دارقاصی.	۵ جمادی‌الثانی ۱۲۹۳هـ.ق ش.پ: آرشبو ۲۸۴۷ (همان: ۷۷)
۶۴	خواتون جان خانم بنت کربلایی محمدباقر تنباکو فروش طهرانی	۱. یک باب خانه	تعزیه‌داری	۱۰ صیام ۱۲۹۴هـ.ق ۲۵ ربیع‌الاول ۱۲۹۷هـ.ق ش.پ: آرشبو ۷۸۰ (همان: ۱۳۸)
۶۵	فاطمه خانم والدهی نظام‌الملک	خانه در کربلا و نجف	۱. اولاً منافع آن باید صرف تعمیراتش شود ۲. ثانیاً ماهی یک تومان به یک نفر قاری داده شود که روزی سه جزء قرآن و یک زیات مخصوص و شب‌های جمعه دعای کمیل تلاوت نماید و ثلث از کل مال را ملکی خریده صرف تعمیر مقبره و مدرسه صدراعظم نمایند و مازاد آن را صرف خیرات آن مرحوم کنند.	۳ رجب ۱۲۹۵هـ.ق ش.پ: آرشبو ۶۶۲ (همان: ۲۷۱)
۶۶	سید یحیی سادات اخوی موسوی حسب‌الوصایه‌ی مصطفی اخوی و زهره‌ابیگم خانم و سکینه بگم خانم و مرضیه بگم خانم	۱. سه دانگ مشاع از شش دانگ کاروان‌سرای واقع در زمین باغ حسن ۲. سه دانگ مشاع از شش دانگ هشت باب دکاکین متصله به آن که جنوب کاروان‌سرا واقع است ۳. به انضمام دو دکه دیگر	خیرات و مبرات	۱۴ جمادی‌الثانی ۱۲۹۶هـ.ق ش.پ: آرشبو ۶۵۶ (همان: ۴۵۳-۴۵۴)
۶۷	جاجیه شرف خانم بنت آصف الدوله بزرگ	۱. دو باب عمارت ۲. سه باب دکان همگی در محلہ عودلاجان	۱. پنج عشر ذکر مدایح و مصائب چهارده معصوم. ۲. چهار عشر مطلق خیرات	۶ رجب ۱۲۹۶هـ.ق ش.پ: آرشبو ۸۹۵ (همان: ۱۸۲)
۶۸	آمنه خاتون و خواهرش بلقیس خانم	یک قطعه زمین بذرافشان در قریه امامه سفلی	تعزیه‌داری در تکیه قریه امامه	۱۴ شعبان ۱۲۹۶هـ.ق ش.پ: آرشبو ۸۶۸ (همان: ۲۰)

۶۹	حاجیه شرف نساء خانم بنت حاج گرگین بیگ	یک سهم مشاع از شش سهم یک دانگ از شش دانگ قریه میمون آباد من بلوک غار	۱. یک عشر حق متولی. ۲. بقیه جهت خیرات مندوبه ۳. تلاوت قرآن و بیع کتب علمیه و ادعیه	۱۶ ذی‌قعدة ۱۲۹۶.ق ش.پ: آرشیو ۲۶۹ (همان: ۱۸۳-۱۸۲)
۷۰	انیس الدوله همسر ناصرالدین شاه	هشت سهم مشاع از جمله شانزده سهم از کل شش دانگ هر یک از دو باب دکان ۱. خبازی و ۲. بقالی متصل به هم واقع در خیابان الماسی سلطانی	۱. یک عشر حق متولی ۲. مابقی جهت تعزیه‌داری	۹ ذی‌قعدة ۱۲۹۶.ق ش.پ: آرشیو ۸۳۷ (همان: ۶۶-۶۵)
۷۱	فضه خانم مشهور به ضعیفه مازندرانی	۱. یک قطعه زمین در قریه آرده ۲. به انضمام حق‌الشرب ۳. و اشجار توت، گردو و سنجد	تعزیه سیدالشهداء <small>علیه السلام</small>	جمادی‌الثانی ۱۲۹۷.ق ش.پ: آرشیو ۳۱۰۷ (همان: ۲۷۸-۲۷۹)
۷۲	خواتون جان خانم مشهور به حاجی بی‌بی بنت علی طهرانی	شش دانگ یک باب خانه در محله‌ی عودلاجان	۱. وضع عشر حق‌التولیه. ۲. جهت تعزیه‌داری	سوم صفر ۱۲۹۷.ق ش.پ: آرشیو ۱۸۵ (همان: ۲۱۱)
۷۳	بمونی خانم بنت حاج محمد	ملك پشتکی موازی پنج ری بذرافشان در قریه کند سفلی لواسان	تعزیه‌داری	۲۲ جمادی‌الثانی ۱۲۹۷.ق ش.پ: آرشیو ۱۵۵۰ (همان: ۳۳۹)
۷۴	حاجیه خانم بنت حاج آقا محمدطهرانی و همسر حجة الاسلام حاج ملاعلی‌کنی	شش دانگ حیاط جدیدالشعراء و یک سمت از بازارچه متصله از جهت غرب به این حیاط محاذی در بزرگ کاروان‌سرای شاه	۱. خیرات و مبرات ۲. اهتمام در ذکر مصائب ذریه طاهره و اصحاب و اتباع و اولاد و زوجات ایشان.	جمادی‌الثانی ۱۲۹۷.ق ش.پ: آرشیو ۱۳ و آرشیو ۳۰۴۶ (همان: ۹۴)
۷۵	حاجیه شاهزاده خانم بنت شاهزاده بهاء‌الدوله	۱. یک دانگ از سه دانگ عرصه و اعیان بازارچه صندوق‌دار واقع در خلف و جنب ارگ سلطانی	۱. یک عشر بابت حق‌التولیه ۲. یک عشر بابت حق‌النظاره. ۳. بعد آن‌چه حاصل شود بر مصارف حصیر و تعمیرات مسجد و مدرسه جدیدالاحداث، امام و خادم و سکنه مدرسه	رجب ۱۲۹۷.ق ش.پ: آرشیو ۱۶۵ (همان: ۴۵۲)
۷۶	سیده هاجر متعلقه ملاحسین بن‌الماس خان ولیانی و بنت سیدحسین	۱. دو قطعه باغ در رودخانه‌ی باغ‌های ولیان ۲. یک قطعه باغ در پشت نهر جوب ۳. یک دانگ ونیم مشاع از هشت قطعه زمین	عزاداری در قریه ولیان	ذی‌الحجه ۱۲۹۷ و صفر ۱۳۱۷.ق ش.پ: آرشیو ۸۵ (همان: ۱۱۲)
۷۷	هما خانم دختر بهمن میرزا بهاء‌الدوله	یک قطعه زمین	جهت ساخت مسجد- مدرسه و ترویج امور و علوم مذهبی	۱۲۹۷.ق (پنجه باشی، ۱۳۹۱: ۷)

۷۸	انیس الدوله همسر ناصرالدین شاه	پنج باب دکان متصله به هم واقعات در آخر راسته بازار امیر نظام گذر محله‌ی عباس‌آباد به انضمام طویله‌های واقع در تحت هر یک از دکاکین خمسه	۱. یک عشر حق متولی است. ۲. و مابقی جهت تعزیه‌داری	رجب ۱۲۹۸ ه. ق. ش. پ: آرشبو ۸۳۷ (همان: ۶۶)
۷۹	ساره سلطان خانم و مادرش حاجیه هاجر خاتون خانم مشهور به حاجی وزیر همسر محمد ابراهیم نواب بدایع نگار تهرانی	۱. شش دانگ سیزده باب دکان در راسته غربی بازار و ۲. شش دانگ یک باب خانه در محله چاله میدان	۱. ثلثی جهت مخارج تعزیه‌داری ۲. ثلثی به جهت فقرا، سادات، مساکین، ابناء سبیل، سادات فقرا و زوار فقیر و خرج گرفتن عیال به جهت عزاب (مجرد). ۳. ثلثی به جهت اولاد اناث و ذکور برای گذران و معیشت خود.	ربیع‌المولود ۱۲۹۸ ه. ق. ش. پ: آرشبو ۵ (همان: ۱۷۳-۱۷۲)
۸۰	حاجیه بی‌بی خانم بنت حاج محمد اسماعیل تاجر طهرانی	شش دانگ یک باب دکان	۱. پرداخت عشر حق متولی. بقیه منافع را سه قسمت نمایند: ۲. یک ثلث آن به مصرف تعزیه‌داری ۳. دو ثلث مطلق خیرات و میرات	محرم ۱۲۹۹ ه. ق. ش. پ: آرشبو ۳۵۹ (همان: ۹۲-۹۳)
۸۱	ام لیلیا شهرکی و برادرش کربلایی داداش شهرکی	سه قطعه زمین ۱. اولی معروف به سنگ میان ۲. معروف به خرمنگا ۳. مشهور به کوله‌راه از مزارع قریه شهرک	۱. تعزیه خامس آل عبا <small>علیهم‌السلام</small> ۲. تعمیر پل، حمام و سایر وجوه مستحبه	۱۴ ذی‌القعدة ۱۲۹۹ ه. ق. ش. پ: آرشبو ۴۵۳ (همان: ۶۴-۶۳)
۸۲	مشهدیه تروناز بنت ملا مهرعلی	دو کیله و نیم مشاع واقع در قریه وارپش	برگزاری روضه خوانی	جمادی‌الاولی ۱۳۰۰ ه. ق. ش. پ: آرشبو ۴۵۵ (همان: ۷۸)
۸۳	خدیجه سلطان خانم مدعوه به نیمتاج خانم، زرین‌تاج خانم، عبدالله خان‌علاء‌الملک نصرالله خان نصرالملک و یحیی خان مشیرالدوله و ورثه سپهسالار	سه دانگ مشاع قنات مهران	جهت مشروب شدن مدرسه و مسجد و آبادی‌ها، ابنیه و عمارات مسلمانان که در زیر مسجد بنا شده است.	۲۶ جمادی‌الآخر ۱۳۰۰ ه. ق. ش. پ: آرشبو ۹۲۵ (همان: ۱۳۶)
۸۴	شاهزاده حاجیه ماهرخ سلطان خانم	۱. عمارت واقع در عتبات ۲. خانه‌ی کربلای معلی.	۱. جهت خیرات و میرات ۲. وقف بر اولاد است (خانه کربلا)	۲۴ شعبان ۱۳۰۰ ه. ق. ش. پ: آرشبو ۴۸۶ (همان: ۲۹۹)

<p>۱۴ صفر ۱۳۰۱ ق. ش.پ: آرشیو ۳۴ (همان: ۴۲۲-۴۲۳)</p>	<p>روضه خوانی</p>	<p>شش دانگ قریه ارویج کلا و شش دانگ قریه افراسیاب کلا و سه دانگ مشاع از قریه شاه کلا واقعات در محال مازندران و مبلغ یک صد و بیست تومان از محصول قریه غنی آباد طهران و مبلغ سی صد و شصت تومان از محصول قریه پیروسفان قزوین</p>	<p>منیرالسلطنه مادر کامران میرزا نایب السلطنه امیرکبیر و وزیر جنگ</p>	<p>۸۵</p>
<p>۲۳ ربیع الاول ۱۳۰۲ ق. ش.پ: آرشیو ۸۹۵ (همان: ۱۸۳)</p>	<p>۱. مطلق مصارف خیریه و وجوه بر از تعزیه داری حضرات چهارده معصوم ۲. اعانت فقرا و مساکین و ایتم لاسیما طلاب علوم دینی و ۳. تجهیز و تکفین متوفی مسلمین و ۴. تعمیر قناطر و رباط و مساجد و روشنایی.</p>	<p>شش دانگ قریه کرشت (اوقاف دماوند)</p>	<p>حاجیه شرف نساء خانم بنت آصف الدوله الله یارخان قاجار</p>	<p>۸۶</p>
<p>ربیع الثانی ۱۳۰۲ ق. ش.پ: آرشیو ۷۰۷ (همان: ۲۷۳)</p>	<p>۱. تعزیه داری ۲. تعمیر آب انبار</p>	<p>تمامی دو باب اتاق واقع در خیابان ناصریه</p>	<p>فاطمه سلطان خانم همسر خسروخان خراقانی</p>	<p>۸۷</p>
<p>۱۹ ربیع الثانی ۱۳۰۲ ق. ش.پ: آرشیو ۳۹۳ (همان: ۶۳)</p>	<p>۱. بعد از وضع عشر حق متولی ۲. مابقی را نصف به فقرای اندربه بدهند. ۳. نصف دیگر جهت تعزیه داری</p>	<p>پانزده من بذرافشان به سنگ تبریز واقع و کائن در سمت جنوب محله اندربه</p>	<p>املقمان خانم و ماهجهان خانم دختران اسدالله قرنچاهی اندربی</p>	<p>۸۸</p>
<p>جمادی الثانی ۱۳۰۲ ق. ش.پ: آرشیو ۱۲۵ (همان: ۱۷۱)</p>	<p>۱. مطلق خیرات و مبرات از تعزیه داری چهارده معصوم علیهم السلام ۲. رعایت فقرا و ایتم و بیوه زنان و طلاب علوم دینی و تزویج عزاب و ۳. خریداری کتاب فقهیه و احادیث و قرآن ۴. تعمیر مساجد و تعمیر پل و کاروان سرا و ۵. برداشتن جنازه مسلمانان ۶. اعانت زوار عتبات مشهد مقدس و ... ۷. یک و نیم دانگ دیگر بر مخارج مقبره واقفه و به عنوان ردمظالم به فقرای غیر سادات بدهند.</p>	<p>یک و نیم دانگ از سه دانگ قریه اسفندآباد شهریار</p>	<p>زینت السلطنه</p>	<p>۸۹</p>

۹۰	خاتون خانم صبیبه مرحوم محمدعلی خاتون	یک قطعه باغ	تعزیه در نجف	۲۴ جمادی الاولی ۱۳۰۳ ق. ساکما، ۳۰۱۷۰/۲۹۷
۹۱	حاجیه زینب خانم بنت کربلایی حیب کجوری	۱. یکباب خانه سرا در محله سنگلج ۲. یک باب دکان تنباکو فروشی در بازار قرب خیابان ناصریه ۳. یک باب دکان بقالی در بازار قرب خیابان ناصریه ۴. یک باب سراخانه و شش باب دکاکین در محله عودلاجان ۵. سه باب دکان در محله عودلاجان	۱. مطلق خیرات مبرات از تعزیه داری ۲. اعانت فقرا و مساکین، ابن السبیل، ایتمام و بیوه زنان، طلاب علوم دینی و تزویج عزاب و ۳. خریداری کتاب فقهیه و احادیث و قرآن ۴. تعمیر و روشنایی مساجد و بوریا و تعمیر پل و کاروان سرا ۵. برداشتن جنازه مسلمانان و تغسیل و تکفین	۲۴ جمادی الاولی ۱۳۰۳ ق. ش. پ: آرشیو ۱۶۰ (رضایی، ۱۳۸۶: ۱۷۰ / ۴)
۹۲	مشهدیه خواتون بنت رحیم و زوجة مشهدی شعبان	یک قطعه شش من ری (اوقاف دماوند)	تعزیه داری	۱۲ شوال ۱۳۰۳ ق. ش. پ: آرشیو ۱۶۴۱ (همان: ۱۳۸)
۹۳	کربلایی حمیده و کربلایی علی محمد اولاد محمد کاظم	سه قطعه ملک در قریه شهرستانک	روضه خوانی	۲۳ جمادی الاخر ۱۳۰۴ ق. ش. پ: آرشیو ۴۲۱ (همان: ۱۲۴)
۹۴	بیگم کربلاییه	۱. یک قطعه زمین واقع در مزارع جمال آباد ۲. به انضمام دو ساعت آب از مجزا و منبع قنات قلعه جمال آباد به گردش نه شبانه روز	روضه خوانی و تعزیه داری ایام عاشورا در تکیه و حسینی قریه کردوی	۱۰ شعبان ۱۳۰۴ ق. ش. پ: آرشیو ۴۹۰ (همان: ۳۳۱-۳۳۰)
۹۵	بدری جهان خانم و حسب الوکاله بانو خانم، خورشید خانم و خدیده خانم	هشت سهم از ده سهم دو دانگ از جمله دوازده دانگ دو قریه ۱. قریه کاظم آباد ۲. قریه موسوم به قرچک شهیر به عباس آباد	۱. دو سهم از سه سهم یک خمس منافع برای حق التولیه ۲. یک سهم از سه سهم خمس برای حق النظاره. ۳. مخارج لازمه ملکی ۴. روضه خوانی و تعزیه داری ۵. اعانت فقرا و ارحام و رعایت زوار و اعانت طلاب.	۱۰ شعبان ۱۳۰۴ ق. ش. پ: آرشیو ۲۵۰ (همان: ۷۱)
۹۶	معصومه خانم	چهار دانگ یک باب خانه در خیابان جلیل آباد در محله سنگلج	_____	۱۰ شوال ۱۳۰۴ ق. ش. پ: آرشیو ۱۰۷۷ (همان: ۴۱۹)

<p>ذی‌القعدة ۱۳۰۴ هـ.ق ش.پ: آرشیو ۶۶۰ (همان: ۲۸۳)</p>	<p>منافع آنها بیست قسمت شود: ۱. سه سهم حق متولی ۲. و دو سهم حق ناظر ۳. پنج سهم جهت تعمیرات و مخارج. ۴. پانزده سهم جهت طلاب کربلا و نجف و روشنایی نجف و کربلا و حضرت عباس و کاظمین و سرمن‌رأی و ارض اقدس و حضرت معصومه(س). ۵. وقف خانه کربلا جهت یک چراغ و یک قاری برای مقبره‌ی والدهام. ۶. ده روز تعزیه‌داری در ایام عاشورا در همان تکیه و سالی دوازده ختم قرآن. ۷. روشنایی بقعه امامزاده حسن <small>علیه‌السلام</small>.</p>	<p>۱. شش دانگ قریه علی‌آباد، کتیباد و حصار چوپانان واقع در بلوک فشاپویه ۲. شش دانگ قریه نعمت‌آباد واقع در بلوک غار ۴. شش دانگ قریه وشته من قراء طالقان. ۵. شش دانگ یکباب خانه در کربلا واقع در محله آل عیسی. ۶. خانه‌ای جنب تکیه در محله‌ی عرب‌های دارالخلافه ناصری ۷. یک باب خانه و باغچه‌سرای واقع در امامزاده حسن. ۸. آینه‌کاری مسجد زنانه در آستان مقدس امام رضا <small>علیه‌السلام</small>. ۹. تأسیس کتابخانه مدرسه سپهسالار.</p>	<p>قمرالسلطنه</p>	<p>۹۷</p>
<p>۱۳۰۴ هـ.ق (اتحادیه، ۱۳۸۵: ۱/ ۲۲۰)</p>	<p>مراسمات سیدالشهداء</p>	<p>اسباب و وسایل: ۲ عدد دیگ بزرگ و کوچک، دو عدد سماور، آب گردان یک عدد، کفگیر یک عدد</p>	<p>معصومه خانم</p>	<p>۹۸</p>
<p>۱۶ رمضان ۱۳۰۵ هـ.ق ش.پ: آرشیو ۹۰۶ (همان: رضایی، ۲۸۶: ۴/ ۲۹۴)</p>	<p>۱. نصف اجاره جهت تعمیرات ۲. نصف دیگر جهت عزاداری</p>	<p>موازی هشت من بذرافشان مشهور به چالک جلیزجند</p>	<p>مشهدیه گلسفاه همسر رحمت‌الله جلیزجندی</p>	<p>۹۹</p>
<p>ذی‌الحجه ۱۳۰۵ هـ.ق ش.پ: آرشیو ۱۳ و آرشیو ۳۰۴۶ (همان: ۹۴)</p>	<p>۱. بر قاطبه زوار عرب مقدماً نخاوله شیعیه مدینه طیبه ذهباً الی المشهد الرضوی ۲. مازاد آن بر مطلق خیرات و میرات از رعایت سادات و فقرا و ایتام و بیوه زنان</p>	<p>۱. یک باب سرای جدیدالبنیا در خیابان جدیدالاحداث زاویه حضرت عبدالعظیم <small>علیه‌السلام</small>. ۲. چهارده باب دکاکین رو به خیابان</p>	<p>حاجیه خانم بنت حاج‌آقا محمدطهرانی و همسر حجة الاسلام حاج ملاعلی‌کنی</p>	<p>۱۰۰</p>
<p>۱۷ جمادی‌الثانی ۱۳۰۶ هـ.ق ش.پ: آرشیو ۸۲۲ (همان: ۴۴۸)</p>	<p>عزاداری سیدالشهداء <small>علیه‌السلام</small></p>	<p>یک ربع دانگ از شش دانگ قریه اسدآباد ورامین</p>	<p>کربلایی هاجر بنت مشهدی عبدالرحیم شیرازی</p>	<p>۱۰۱</p>
<p>۲۸ شعبان ۱۳۰۶ هـ.ق ش.پ: آرشیو ۱۶۷ (همان: ۱۸۱)</p>	<p>۱. پرداخت عشر حق‌التولیه. ۲. منافع را سه قسمت نمائید: دو قسمت جهت روضه‌خوانی و ۳. یک قسمت را به فقرای اهل علم بدهند.</p>	<p>پنج شعر از نیم دانگ مشاع از شش دانگ قریه قوج حصار غار</p>	<p>حاجیه شاهزاده بیگم بنت نادرمیرزا</p>	<p>۱۰۲</p>
<p>شعبان ۱۳۰۶ هـ.ق ش.پ: آرشیو ۱۱۸۷ (همان: ۱۷۲)</p>	<p>تعزیه‌داری ایام عاشورا در قریه افجه</p>	<p>یک قطعه زمین واقع در افجه</p>	<p>ساره خواتون بنت محمدباقر افجه‌ای</p>	<p>۱۰۳</p>

۱۰۴	شاهزاده حاجیه زینب خانم همسر سام میرزا شمس الشعراء	چهار دانگ و ربع دانگ از قریه خورین دماوند	۱. يك عشر حق متولی و نیم عشر حق ناظر و مابقی را دو قسمت نمایند: ۲. يك قسمت در مصرف تعزیه‌داری ۳. نصف دیگر را در مطلق خیرات و مبرات از فقرا، سادات، تعمیر مساجد و تکایا و افطار رمضان و عروسی سادات
۱۰۵	فاطمه خانم بنت قاسمعلی	۱. يك طسوج از آب معروف به آب درور ۲. به انضمام سه قطعه زمین ملکی حصارک	اولاد الذکر مثل حظ الانثیین
۱۰۶	زهره سلطان خانم همسر میرزا زین‌العابدین خان مستوفی نظام کنگرانی	سه ساعت آب از جمله ۱۴۴ ساعت از دو رشته قنات بزرگ و کوچک سرداری	جهت کافه مؤمنین و مؤمنات ساکنین در خارج دورازه قدیم دولا ب مشروب شوند از حوض و آب انبار و باغچه‌های وسط خانه‌ای کوچک و حق مشروب نمودن زرعت و باغ بزرگ را ندارند.
۱۰۷	زهره سلطان خانم بنت محمد اسماعیل تاجر قندهاری و شوهرش محمدخان قاجار رئیس طایفه کرلو	يك باب عمارت به انضمام يك باب طویله و بهاربند در محله چالمیدان	جهت تعزیه‌داری
۱۰۸	جیران خانم بنت مشهدی محمدحسین	۱. سه من به وزن ری میذر بذرافشان ۲. مجری‌المیاه (گذرگاه آب) به قدرالحصه در قریه کندعلیا	روضه‌خوانی
۱۰۹	بی‌بی کوچک خانم بنت محمدحسن بیگ کرد	شش دانگ یک قطعه باغ مشجر ملکی متصرفی واقع در قریه دزدآباد دماوند	۱. عشر حق متولی است. ۲. مابقی جهت تعزیه‌داری
۱۱۰	فاطمه خانم بنت حسین جیلاردی	يك قطعه هشت من ری در ملك بالا محله جیلارد	از سه تومان اجاره، يك تومان بابت مخارج جناب ابی‌عبدالله <small>علیه السلام</small> و يك تومان از جهت والدین واقفه صرف شود و يك تومان هم از جهت خود واقفه در عبادات به مصرف برسد.
۱۱۱	خانم بی‌بی زوجه دائمه احمد میرزا	تمامی يك باب عمارت و محوطه واقعه در محله سرچمشه	۱. وضع عشر حق التولیه. ۲. روضه‌خوانی

۱۴ ربیع‌الاول ۱۳۰۷ ه.ق.
ش.پ: آرشیو ۵۴۱
(همان: ۱۶۹)

۱۰ رجب ۱۳۰۷ ه.ق.
ش.پ: آرشیو ۶۰۶
(همان: ۲۷۰)

۲ ذی‌الحجه ۱۳۰۷ ه.ق.
ساکما، ۲۹۶/۲۴۰۶۷
ش.پ: آرشیو ۶۳۰
(رضایی، ۱۳۸۶: ۴/ ۱۶۴-
۱۶۵)

۱۳۰۷ ه.ق.
ش.پ: آرشیو ۲۱۴
(همان: ۱۶۵)

۱۲ محرم ۱۳۰۸ ه.ق.
ش.پ: آرشیو ۸۵۹
(همان: ۸۹)

سلخ صفر ۱۳۰۸ ه.ق.
ش.پ: آرشیو ۱۱۶۹
(همان: ۷۶)

۲۰ جمادی‌الآخری ۱۳۰۸ ه.ق.
آرشیو ۷
(همان: ۲۷۱-۲۷۲)

۲۸ جمادی‌الثانی ۱۳۰۸ ه.ق.
ش.پ: آرشیو ۸۰۹
(همان: ۱۳۰)

۱۱۲	فاطمه سلطان خانم مشهور به نورالحاجیه همسر حاج میرزا مهدی مستوفی نوری	یک حجر طاحونه واقع در قرب زاویه حضرت عبدالعظیم	۱. دو عشر بابت پرداخت حق‌التولیه ۲. مابقی جهت تعزیه	غره شعبان ۱۳۰۸ ه.ق ش.پ: آرشیو ۷۲۷ (همان: ۲۷۳-۲۷۲)
۱۱۳	خیرالنساء بنت حاج ایوب	سه دانگ باغ وزندره	تعزیه‌داری و کمک به فقرا.	غره شعبان ۱۳۰۸ ه.ق ش.پ: آرشیو ۶۵۳ (همان: ۱۳۹)
۱۱۴	زهرآ خانم زوجه حاج سید جعفر	یک باب دکان سراجی واقع در چهار سوق بزرگ	۱. پرداخت حق عشر متولی. ۲. برگزاری تعزیه.	۶ شعبان ۱۳۰۸ ه.ق ش.پ: آرشیو ۱۸۳ (همان: ۸۳)
۱۱۵	حاجیه سلطان‌خانم	۱. شش دانگ قریه کهک ۲. دو رشته قنات و سه دانگ گلشن ۳. سه سهم از ۱۳ سهم معین‌آباد و ۴. دو دانگ (۹۶ سهم از ۲۸۸ سهم) دره‌یالا ۵. سه سهم و نیم از هفت سهم و نیم از یک ربع قلعه خواجه و شش دانگ پامنا. ۶. دکاکین جنب کاروان‌سرا	۱. یک ثلث به مصرف تعزیه‌داری ائمه اطهار <small>علیهم‌السلام</small> . ۲. یک ثلث به مصرف خیرات و میرات ۳. ثواب خیرات را هدیه روح حاجی سید ابراهیم دارند. ۴. یک ثلث حق متولی باشد.	۱۲ شعبان ۱۳۰۸ ه.ق ش.پ: آرشیو ۱۴۹۶ (همان: ۹۴)
۱۱۶	مشهدیه قمرنساء بنت غلامحسین کتالانی	یک سیر و نیم آب و ملك قریه کتالان (اوقاف فیروزکوه)	تعزیه‌داری ایام عاشورا در تکیه کتالان	عشر آخر ذی‌الحجه ۱۳۰۸ ه.ق ش.پ: آرشیو ۳۹۶ (همان: ۲۸۴-۲۸۳)
۱۱۷	ام هانی خانم	یک سهم از صدوسی و دو سهم مجری نهر رودخانه قریه‌کن	جهت مجلس عزای خامس‌آل‌عبا <small>علیهم‌السلام</small>	۱۲ محرم ۱۳۰۹ ه.ق ش.پ: آرشیو ۲۸۴۸ (همان: ۶۴)
۱۱۸	زینت خواتون بنت مشهدی حسین	۱. یک قطعه چهارمن ری در فرامه سفلی دماوند ۲. یک دست آفتابه لگن و یک مجموعه نقره نمای بزرگ از مس کاشی	روضه‌خوانی و تعزیه‌داری در حسینیه	محرم ۱۳۰۹ ه.ق ش.پ: ۱۰۵۲ (همان: ۱۷۰)
۱۱۹	حاجیه سلطان‌خانم	یک سهم از ۱۱/۵ سهم دانگ قریه معین‌آباد	۱. یک ثلث به مصرف تعزیه‌داری ائمه اطهار <small>علیهم‌السلام</small> . ۲. یک ثلث به مصرف خیرات و میرات ۳. ثواب خیرات را هدیه روح حاجی سید ابراهیم دارند. ۴. یک ثلث حق متولی باشد.	۱۷ ربیع‌الاول ۱۳۰۹ ه.ق ش.پ: آرشیو ۱۴۹۶ (همان: ۹۴)
۱۲۰	حبیبه‌خانم بنت استاد گل‌محمد ولیانی	شش دانگ اشجار مغروسه واقع در ملک ولیان	روضه‌خوانی	۵ جمادی‌الاول ۱۳۰۹ ه.ق ش.پ: آرشیو ۲۹۷۳ (همان: ۹۸)

۱۲۱	خدیجه سلطان خانم زوجه سید شفیع بن سید حسین حاج لاریجانی	يك دانگ قلعه سین ورامین	۱. عشر آن حق متولی. ۲. نیم عشر و مابقی جهت روضه خوانی و اطعام	رجب ۵۱۳۰۹.ق ش.پ: آرشبو ۹۸۹ (همان: ۱۸۵-۱۸۴)
۱۲۲	حسنی‌جان همسر محمد هاشم	شش دانگ يك قطعه باغ واقع در قاسم‌آباد شاهی	۱. يك عشر جهت پرداخت حق‌التولیه ۲. آن‌چه باقی بماند به مصرف تعزیه‌داری سیدالشهداء <small>علیه السلام</small>	غره شعبان ۵۱۳۰۹.ق ش.پ: آرشبو ۱۱۹۱ (همان: ۱۱۰)
۱۲۳	حاجیه خانم همسر حاج ملاعلی کنی	دو دانگ از شش دانگ یک باب کاروان‌سرای یزدی‌ها در راسته بازار دروازه شاهزاده عبدالعظیم <small>علیه السلام</small>	۱. پرداخت یک عشر به عنوان حق‌التولیه. ۲. مابقی منافع صرف طلاب ساکن در مسجد حکیم، هزینه تعمیرات، روشنایی، حصیر و اجرت خادم شود.	۵ ذی‌الحجه ۵۱۳۰۹.ق ش.پ: آرشبو ۳۰۴۶ (همان: ۹۳)
۱۲۴	بکه‌خانم ترکمانیه اجزاء قهوه‌خانه مبارکه	شش دانگ یک قطعه باغ واقع در قریه جماران شمیران	تعزیه‌داری خامس آل عبا <small>علیهم السلام</small>	محرم ۵۱۳۱۰.ق ش.پ: آرشبو ۶۲۷ (همان: ۷۳)
۱۲۵	قمر خانم	۱. شش دانگ قطعه باغ به پلاک ۲۶۸ فرعی از ۱۶۰ اصلی ۲. شش دانگ قطعه باغ به پلاک ۴۴۴ فرعی از ۱۶۰ اصلی ۳. شش دانگ يك قطعه باغ به پلاک ۴۹۳ فرعی از ۱۶۰ اصلی	تعزیه	۱۵ ربیع‌الاول ۵۱۳۱۰.ق ش.پ: آرشبو ۴۹۸ (همان: ۳۸۸-۳۸۷)
۱۲۶	زهرا بیگم همسر کربلایی اسماعیل کفش دوز	تمامی شش دانگ يك باب خانه واقع در محله سنگلج كوچه افشارها	۱. يك عشر بابت حق‌التولیه ۲. مابقی جهت عزاداری	سلخ ربیع‌الثانی ۵۱۳۱۰.ق ش.پ: آرشبو ۱۵۴ (همان: ۱۶۴)
۱۲۷	ماه سلطان خانم بنت کربلایی گل محمد قزوینی	شش دانگ يك باب خانه در محله‌ی سنگلج در گذر حاج رجبعلی	تعزیه‌داری	۲۵ جمادی‌الآخری ۵۱۳۱۰.ق ش.پ: آرشبو ۹۱ (همان: ۲۹۸-۲۹۹)
۱۲۸	خیرالنساء بنت مشهدی خدابخش جیلاردی	پنج من ری بذرافشان از جمله ده من ری زمین در پایین محله جیلارد	در دهه عاشورا تعزیه و روضه‌خوانی در تکیه جیلارد	رجب ۵۱۳۱۰.ق ش.پ: آرشبو ۱۰۵ (همان: ۱۴۰)
۱۲۹	اصلی خانم	يك قطعه باغ در باغستان قریه سعیدآباد	دو عشر بابت حق‌التولیه و مابقی جهت ذکر مناقب و مصائب	۱۸ شعبان ۵۱۳۱۰.ق ش.پ: آرشبو ۱۳۴۶ (همان: ۴۳۸)

<p>۱۰ شوال ۱۳۱۰ هـ.ق ش.پ: آرشیو ۳۳۷ (همان: ۱۷۶-۱۷۷)</p>	<p>۱. پرداخت حق‌العشر متولی ۲. جهت تعمیرات مقبره سیده ملکه خواتون بنت امام موسی بن جعفر <small>علیه السلام</small> و فرش خریدن و روشنایی و اجرت خدام واقع در قریه دولاب</p>	<p>۱. نیم فرد از یک فرد از جمله‌ی سی و دو فرد در گردش هشت شبانه روزی از دو مجری قنات گل افشان و قنات علی حمامی واقعتان در قریه دولاب. ۲. به انضمام حق آبه روداب از رودخانه دریند</p>	<p>شاهزاده سلطنت خانم، مشهور به محترمه السلطنه بنت بدیع‌الملک میرزا مشهور به عمادالدوله و همسر میرزا ابراهیم مستوفی معمد السلطنه</p>	<p>۱۳۰</p>
<p>۱۰ ذی‌الحجه ۱۳۱۰ هـ.ق ش.پ: آرشیو ۱۰۵۴ (همان: ۱۳۹)</p>	<p>عزاداری دهه عاشورا در تکیه فرامه سفلی</p>	<p>۱. نصف یک قطعه ملک مزروعی ۲. به انضمام یک ربع و نیم از یک قطعه باغ مشجر جدید الغرس در مزرعه فرامه سفلی تحت نهر جیلارد</p>	<p>خیرالنساء خانم بنت حسن دماوندی</p>	<p>۱۳۱</p>
<p>۱۰ هجرت ۱۳۱۰ هـ.ق ساکما، ۲۵۰/۱۸۱۷</p>	<p>روضه خوانی سیدالشهداء <small>علیهم السلام</small> و اطعام مردم و فقراء</p>	<p>دو باب خانه در تهران یکی در خیابان مولوی و یک باب خانه دیگر نیز در بازار</p>	<p>خاتون جان خانم</p>	<p>۱۳۲</p>

<p>۱۴ صفر ۱۳۱۱.ق ش.پ: آرشیو ۳۴ (رضایی، ۱۳۸۶: ۴ / ۴۲۱- ۴۲۳)</p>	<p>۱. نیم عشر برای حق التولیه و نیم عشر برای حق النظاره. ۲. و از باقی مبلغ ۱۲ تومان موجب چهار نفر خادم و یک مؤذن از برای مسجد و مدرسه ۳. مبلغ چهار تومان به مصارف روغن چراغ حجرات و حیاط مدرسه و مسجد و حیاط مبال و دالان مدرسه. ۴. و در هر ماهی ده تومان از جهت حق مدرس و پنج تومان از جهت امام جماعت مسجد مدرسه و ده تومان حق کتابدار. ۵. پنج تومان از جهت تعمیر کتاب‌ها یا حق‌الکتابه که کتاب بخزند یا بنویسند و ۱۳۴ تومان و خرده باقی را به هر یک از طلاب مدرسه مسطوره در هر ماه دو تومان داده شود. ۶. باقی آنچه بماند در تعمیرات مدرسه جدید منیریه و اعیان موقوفه باید صرف شود، به انضمام ۴۰۸ پارچه ظروف مس از قرار هر حجره ۱۷ پارچه...</p>	<p>۱. بناء اعیانی مدرسه جدیده ناصرالدین ۲. به همراه کتب و اسباب و لوازم و دکاکین و تیمچه ۳. هشت باب دکان جنب خانه قدیم. ۴. هفت باب دکان واقع در بازار مسگرها. ۵. دکاکین جنب سرای شاه شامل شش باب دکان سمت چهار بازار و چهار باب سمت قیصریه و سیزده باب دکاکین بازار جنب چهل تن و شش باب دکان در پاچوب قصابی و تیمچه‌ی دارالصنایع واقع در بازارچه صندوق‌دار قریب گذرگلوبندک. ۶. نوزده باب حجرات فوقانی ابتدا از یسار و نوزده باب حجرات تحتانی و طویله و قهوه خانه و حجره و حصیربافی بیرون دروازه عبدالعظیم و دکاکین جنب عمارت باغ دروازه قزوین</p>	<p>منیرالسلطنه</p>	<p>۱۳۳</p>
<p>۱۰ ربیع الثانی ۱۳۱۱.ق ش.پ: آرشیو ۳۰۷ (همان: ۶۴)</p>	<p>عزاداری</p>	<p>سه دانگ یک باب خانه در محله هاشم‌آباد</p>	<p>ام‌کلثوم و رقیه خانم بنت شیخ جعفر اعمی</p>	<p>۱۳۴</p>
<p>۲۸ جمادی‌الآخر ۱۳۱۱.ق ش.پ: آرشیو ۲۶۸۳ (همان: ۴۳۴-۴۳۵)</p>	<p>عزاداری در محرم و صفر در تکیه‌ی بالای قریه ساران</p>	<p>شش من تبریز بذرآفشان در قریه ساران</p>	<p>مشهدی فاطمه بنت بابا بزرگ سارانی</p>	<p>۱۳۵</p>

<p>اول رجب ۱۳۱۱ ه.ق ش.پ: آرشیو ۸۷۳ (همان: ۶۷-۶۶)</p>	<p>۱. روضه مولای متقیان <small>علیه السلام</small> دو شمع، روضه ابی عبدالله الحسین <small>علیه السلام</small> دو شمع، روضه حضرت ابی الفضل <small>علیه السلام</small> دو شمع، روضه منوره کاظمین <small>علیه السلام</small> دو شمع، روضه مطهره عسکریین <small>علیه السلام</small> دو شمع، در سرداب مقدس یک شمع پرداخت شود. ۲. مصارف لازمه عین موقوفه و آن چه از منافع موقوفه باقی می ماند نصف از تمام آن را در مصارف تعزیه داری حضرت خامس آل عبا ابی عبدالله الحسین <small>علیه السلام</small> و سایر ائمه معصومین و اولاد و اصحاب ایشان و ذکر مناقب ایشان ۳. نصف باقی را چهار سهم مساوی نموده دو سهم آن را در مصارف نائب الزیاره ی کربلای معلی و مشهد مقدس صرف نمایند. ۴. یک سهم در افطاریه شهر رمضان و یک سهم باقی را در مطلق خیرات و مبرات از قبیل عروسی عزاب از سادات، علویات و غیرهم، و تجهیز و تکفین فقرای از اموات. ۵. ابتیاع طبع نمودن کتب علمیه از برای محتاجین از اهل علم و ائمه اینها. ۶. عمارت ملکی بر سقاخانه حضرت ابی عبدالله <small>علیه السلام</small> و صحن مبارک حضرت عباس <small>علیه السلام</small> سبیل نمایند.</p>	<p>۱. شش دانگ قریه کاشانک بلوک غار ۲. شش دانگ کاروان سرای سه دالانی در راسته بازار امیر بانضمام سه دانگ مشاع از یک باب دکان بزازی و سه دانگ از دکان سقط فروشی در قرب سرای مزبور ۳. شش دانگ یک باب عمارت ملکی متصرفی خود واقع در کربلای معلی قرب صحن مقدس حضرت ابی عبدالله الحسین <small>علیه السلام</small></p>	<p>انیس الدوله همسر ناصرالدین شاه</p>	<p>۱۳۶</p>
<p>۲۰ ذی القعدة ۱۳۱۱ ه.ق ش.پ: آرشیو ۱۶۸۴ (همان: ۲۹)</p>	<p>مطابق موقوفه جد امجد خودشان</p>	<p>نیم ربع مشاع در یک دانگ از مجموع شش دانگ سرای خدائی (نی)</p>	<p>حاجیه سلطان خانم زوجه حاج میرزا ابوالقاسم والده حاج میرزا ابوالفضل مجتهد طهرانی</p>	<p>۱۳۷</p>

۱۳۸	خانم بی‌بی بنت قلی‌کلائی	سه من به وزن ری زمین بذرافشان در صحرای قریه علائین (اوقاف لواسانات)	تعزیه‌داری و روضه‌خوانی	۵ ذی‌الحجه ۱۳۱۱ ه.ق ش.پ: آرشبو ۲۷۲۸ (همان: ۱۳۰)
۱۳۹	کربلایه امیه بنت محمد جعفر	۱. یک اصله درخت چنار واقع در قریه کندعلیا ۲. قطعه زمین یک من به وزن ری، زمین مبذر بذرافشان ۳. یک قطعه زمین به وزن چهار من ری بذرافشان	۱. جهت مسجد قریه کندعلیا از قبیل چراغ و تعمیر بام ۲. هر چه بماند جهت تعزیه‌داری در همان مسجد.	۸ ربیع‌الثانی ۱۳۱۲ ه.ق ش.پ: آرشبو ۱۱۹۲ (همان: ۹۶-۹۷)
۱۴۰	خدیجه خواتون خانم بنت کربلایی عبدالوهاب کنی، حسب‌الوصایه ام‌هانی‌خانم زوجه حاج قاسم هم‌چنین حسب‌الوصایه کربلایی محمدباقر و زوجه‌اش	۱. شش دانگ باغ ملا احمد واقع در صحرای کوج ۲. شش دانگ یک قطعه ملک مشجر دیگر در سمت غربی ملک ۳. یک دانگ از قنات مزبوره و رودآب ۴. به انضمام یک سهم از ۳۶۰ سهم از مجری نهر بزرگ کن به گردش ده شبانه روز	امورات خیریه و تعزیه‌داری سیدالشهداء <small>علیه‌السلام</small>	۲۵ رجب ۱۳۱۲ ه.ق ش.پ: آرشبو ۲۰۱۴ (همان: ۱۳۵-۱۳۴)
۱۴۱	حاجیه فاطمه بیگم بنت حاج سید حسن لاریجانی	۱. شش دانگ یک باب عمارت واقع در محله عودلاجان. ۲. شش دانگ یک باب خانه سرا و باغ سرا واقع در حصار فرج. ۳. مجرای سه دانگ از شش دانگ یک رشته قنات واقع در قریه مزبوره	۱. دو عشر حق متولی است. ۲. مابقی جهت فقرا، اولاد واقفه ذکوراً و اناثاً.	۱۳ شعبان ۱۳۱۲ ه.ق ش.پ: آرشبو ۸۴۵ (همان: ۲۶۸)
۱۴۲	حاجیه زبیده خاتون بنت کربلایی محمدرضان کنی	یک قطعه توتستان واقع در صحرای زوار کن	خرج عزاداری سیدالشهداء <small>علیه‌السلام</small> در تکیه محله میانه‌کن	غره صیام ۱۳۱۲ ه.ق ش.پ: آرشبو ۲۸۶۷ (همان: ۱۶۳)
۱۴۳	کربلایی فاطمه بیگم بنت ابوالحسن امام‌های	یک قطعه ملک در قریه امامه علیا	روضه‌خوانی در حسینیه امامه علیا	۱۴ محرم ۱۳۱۳ ه.ق ش.پ: آرشبو ۸۱۵ (همان: ۲۶۹)
۱۴۴	خیرالنساء و همسرش مشهدی محمد آبسردی مشهور به بابا	یک قطعه زمین واقع در صحرای شاخوران قریه آبسرد ۲. مجری‌المیاه از قنات قریه مزبوره	تعزیه داری در تکیه آبسرد	۲۳ ربیع‌الاول ۱۳۱۳ ه.ق ش.پ: آرشبو ۳۳۱ (همان: ۱۴۰-۱۳۹)

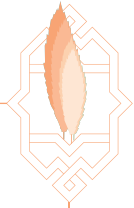
۱۴۵	خدیجه سلطان خانم بنت کربلایی علی نراقی	یک اتاق و آب انبار واقع در یک باب خانه در محله عرب‌های چالمیدان	تعزیه‌داری	۱۰ جمادی‌الاول ۱۳۱۳ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۳۶۱ (همان: ۱۳۵)
۱۴۶	مشهدی آقاجان و متعلقه‌اش زینب و فرزندش مشهدی نورمحمد	شش دانگ سه قطعه باغ از باغات قریه مرآ	در مصائب و تعزیه‌داری سیدالشهداء <small>علیه السلام</small>	۲۱ جمادی‌الاول ۱۳۱۳ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۲۳۶۸ (همان: ۱۸)
۱۴۷	سکینه خانم بنت نجفعلی کنی	شش دانگ یک قطعه باغ در املاک صحرای بالان کن	تعزیه‌داری در تکیه میان‌ده کن	۱۳ رجب ۱۳۱۳ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۱۱۴۶ (همان: ۱۷۴-۱۷۵)
۱۴۶	مشهدی گل نساء همسر مشهدی قدمعلی	چهار قطعه زمین که تخمیناً بیست من تخم افشان است.	عزاداری	غره شوال ۱۳۱۳ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۴۱۶ (همان: ۲۹۵)
۱۴۹	حاجیه مروارید خانم بنت میرزاموسی وزیر	۱. شش دانگ یک باب کاروان‌سرای بزازی ۲. سه دانگ یک باب دکان بزازی وصل به همدیگر واقع در بازار در دالان معروف به ارامنه ۳. سه دانگ دیگر از قهوه‌خانه مرقومه	مطلق خیرات و مبرات مطلقه از قبیل: ۱. اعانت فقرا و زوار و تعزیه‌داری. ۲. تعمیر و روشنایی مساجد و مدارس خصوص مسجد-مدرسه‌ی میرزاعیسی‌وزیر. ۳. پل ساختن ۴. یک عشر حق متولی و یک عشر حق ناظر است.	۱۲ شوال ۱۳۱۳ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۹۷۸ (همان: ۱۱۵)
۱۵۰	حوری نساء خانم مادر کربلایی محمد دارآبادی	۱. یک قطعه ملک در قریه دارآباد ۲. مجری نیم سهم آب از ۱۹۲ سهم آب از مجری رودخانه دارآباد ۳. چند قلم اثاث‌البیت	عزاداری	۱۹ شوال ۱۳۱۳ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۱۹۶۰ (همان: ۱۲۵)
۱۵۱	معصومه خانم بنت حاجی محمدعلی	۱. یک قطعه زمین در بالا ده قریه چیدر ۲. یک ساعت آب از دو رشته قنات بالاده قریه چیدر و به قدرالحصه از آب رودخانه دربند در گردش هفت روز معمولی	تعزیه‌داری در ایام عاشورا در تکیه چیدر	۱۴ ذی‌القعدة ۱۳۱۳ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۱۳۶۲ (همان: ۳۳)
۱۵۲	خیرالنساء خانم و پدرش مشهدی محمد ولی	یک باب کلبه‌سرای بیرونی در علیشاه عوض شهریار	منافع جهت تعلیم و تعلم اطفال از قرائت قرآن و کتاب و اخذ مسائل اصولیه و فروعیه و احکام	۱۹ ذی‌القعدة ۱۳۱۳ ه.ق. ش.پ: آرشیو ۲۵۶ (همان: ۱۳۹)

۲. مصارف و کارکردهای موقوفات

مصارف و کارکردهای موقوفات زنان تهران در دوره قاجار شامل موارد متعددی بود که در ادامه به بررسی و تحلیل آنها پرداخته می‌شود. در بررسی کارکردهای موقوفات باید به تک‌کارکردی و چندکارکردی بودن موقوفات توجه داشت؛ به این معنا که در برخی از موقوفات فقط یک کارکرد و در برخی دیگر مصارف و کارکردهای گوناگونی برای موقوفه در نظر گرفته شده است. به‌عنوان نمونه خاتون خانم صبیبه مرحوم محمدعلی یک قطعه باغ را برای تعزیه در نجف وقف کرده است (ساکما، ۱۳۰۷/۳: ۲۹۷) که وقفی تک‌کارکردی است، در حالی که رحیمه خاتون بنت محمدتقی عواید موقوفاتش را به سه قسمت تقسیم کرده و یک ثلث را جهت تعزیه‌داری، یک ثلث را جهت فقرا و یک ثلث را برای صوم و صلوة اختصاص داده است (رضایی، ۱۳۸۶، ج ۴: ۱۵۰-۱۴۹). برای بررسی دقیق‌تر کارکردهای موقوفات، هر مورد مصرف، یک کارکرد جداگانه در نظر گرفته می‌شود.

۲-۱. برگزاری مراسم عزاداری سیدالشهداء و ائمه علیهم‌السلام

در اغلب وقف‌نامه‌های ایران دوره اسلامی یکی از اصلی‌ترین موارد مصرف عواید موقوفات، برگزاری مراسم تعزیه و روضه‌خوانی برای امام حسین علیه‌السلام و دیگر ائمه می‌باشد. این امر در میان زنان جامعه که باور و اعتقادات بیشتری به مسائل دینی و مذهبی داشتند، رایج‌تر بوده است. زنان تهران در دوره قاجار نیز از این قاعده مستثنا نبودند؛ به‌طوری که در ۱۰۳ مورد از ۱۵۲ وقف‌نامه مورد بررسی در این پژوهش، وقف برای عزاداری سیدالشهداء یا سایر ائمه انجام شده است و این کارکرد در رتبه نخست مصارف موقوفات قرار داد. در برخی از این موارد، مصرف وقف تک‌کارکردی و فقط برای روضه‌خوانی و تعزیه اختصاص یافته و در برخی دیگر، عزاداری به‌عنوان یکی از موارد مصرف در کنار مصارف دیگر آمده است. مثلاً ننه خانم بنت حاج کلبعلی قاجار سه دانگ قریه مهران شمیران را تنها برای عزاداری اختصاص داده (رضایی، ۱۳۸۶، ج ۴: ۴۴۳) در حالی که حاجیه بی‌بی خانم بنت حاج زین‌العابدین طهرانی منافع موقوفه را بعد از پرداخت حق متولی به دو قسمت کرده، یک قسمت را به فقرا اثنی‌عشری و قسمت دیگر را به عزاداری اختصاص داده است (رضایی، ۱۳۸۶، ج ۴: ۷۵). نکته دیگری که باید مورد توجه قرار گیرد، نحوه مصرف منافع موقوفات در مراسم عزاداری است. در برخی از موقوفات، واقف تنها به وقف اموالش برای روضه‌خوانی و عزاداری و تعزیه اشاره کرده و هیچ توضیح اضافه‌ای نداده است، اما

در برخی موارد، واقف به صورت دقیق و جزئی، به موارد مصرف و مقداری منافی که باید به هر قسمت اختصاص یابد و همچنین به مکان عذارای، اشاره کرده است. مثلا حاجیه نوری جهان خانم نصف منافع موقوفه را به مصارف تعزیه‌داری از پول روضه‌خوان و اطعام عزا و شربت و قهوه و قلیان به جهت مجالس تعزیه در ماه محرم و صفر و یا سایر ایام تعزیه اختصاص داده است (رضایی، ۱۳۸۶، ج: ۴: ۴۴۵) و بیگم کربلاییه همه منافع وقف را به روضه‌خوانی ایام عاشورا در تکیه و حسینیه قریه کردوی از تعزیه‌داری و اطعام، قلیان و شربت اختصاص داده و محل عذارای را هم تعیین کرده است (رضایی، ۱۳۸۶، ج: ۴: ۳۳۱-۳۳۰). همان‌طور که از اسناد برمی‌آید، برگزاری این مراسم با حضور روضه‌خوانان، تعزیه‌گردانان، پذیرایی با غذا، چای، قهوه و قلیان همراه بوده است.

۲-۲. امور خیریه و عام‌المنفعه

وقف اموال و دارایی برای امور خیریه و عام‌المنفعه و کمک به فقیران و نیازمندان جامعه، عملی انسانی و خیرخواهانه است که از سوی افراد و گروه‌های مختلف با هر جنسیت، نژاد، دین و مذهبی انجام شده و تأثیر زیادی در رفع فقر، برقراری عدالت و رشد و توسعه جامعه داشته است. تأکید اسلام بر اعطای بخشی از مال و دارایی خود با عناوینی مانند خمس، زکات و صدقه نیز بر این عمل انسان‌دوستانه و خیرخواهانه جنبه دینی داده و باعث گسترش آن شده است. در این میان، عواطف و احساسات زنانه و مادرانه زنان نیز مزید بر علت شده تا آنها بر مبنای سه اصل انسان‌دوستانه و خیرخواهانه، مذهبی و خدایپسندانه، و عاطفی و احساسی، به وقف اموال و دارایی خود به امور عام‌المنفعه و خدایپسندانه بپردازند (حسنی و بختیاری، ۱۴۰۱: ۶۴). زنان واقف تهرانی در دوره قاجار بر پایه همین سه اصل، اموال و دارایی خود را برای امور خیریه و عام‌المنفعه وقف کرده‌اند؛ به طوری که از ۲۰۳ مورد مصارف موقوفات زنان، ۵۶ مورد یعنی حدود یک چهارم، به این امور اختصاص یافته است. خیرات و مبرات شامل موارد مختلفی از جمله کمک به فقرا و نیازمندان، اطعام یتیمان، کفن و دفن اموات بی‌وارث و غریب، برگزاری مراسم عروسی برای فقرا و سادات شیعه، ساخت و مرمت بناهای عام‌المنفعه مانند جاده، پل، حمام، مسجد، مدرسه و سایر امور عمومی می‌شد. زنان واقف در برخی از وقف‌نامه‌ها بدون اشاره به جزئیات مصارف، خیرات و مبرات را به‌عنوان محل مصرف موقوفه خود اعلام کرده‌اند و هیچ توضیحی در مورد جزئیات موارد مصرفی ارائه نداده‌اند و تشخیص محل مصرف را

بر عهده متولی گذاشته‌اند؛ مثل آنچه که سلطان خانم در موقوفه خود آورده است: «یک ثلث به مصرف خیرات و مبرات بر وجهی که متولی صلاح داند» (رضایی، ۱۳۸۶، ج ۴: ۹۴). اما در برخی از وقفنامه‌ها مصارف به صورت جزئی تعیین شده و حتی شروطی برای آن گذاشته شده است. مثلاً زهرا سلطان خانم همسر میرزا زین‌العابدین خان مستوفی نظام کنگرانی مصارف موقوفه خود را به این صورت مشخص کرده است: «جهت کافه مؤمنین و مؤمنات ساکنین در خارج دورازه قدیم دولاب که از خانه‌ای واقع در زیر خیابان نائب‌السلطنه الی مدرسه مسجد کاظمیه مشروب شوند از حوض و آب انبار و باغچه‌های وسط خانه‌ای کوچک و حق مشروب نمودن زراعت و باغ بزرگ را ندارند» (ساکما، ۲۴۰۶۷/۲۹۶). حاجیه زینب خانم بنت کربلایی حبیب کجوری نیز مصارف موقوفه خود را چنین آورده است: «اعانت فقرا و مساکین، ابن السبیل، ایتام و بیوه زنان، طلاب علوم دینی و تزویج عزاب، خریداری کتب فقهیه و احادیث و قرآن، تعمیر و روشنایی مساجد و بوریا و تعمیر پل و کاروان‌سرا، برداشتن جنازه مسلمانان و تغسیل و تکفین» (رضایی، ۱۳۸۶، ج ۴: ۱۷۰) در هر حال، بر طبق اطلاعات مستخرج از وقفنامه‌ها که خلاصه آنها در جدول شماره ۱ آمده، امور خیریه و عام‌المنفعه بعد از عزاداری و مراسم مذهبی، در رتبه دوم مصارف و کارکردهای موقوفات زنان تهران در دوره قاجار قرار داشته است.

۲-۳. رسیدگی به وضعیت اماکن مقدسه، عتبات عالیات و زائران آنها

در جامعه مذهبی ایران، توجه زیادی به اماکن مقدسه و متبرکه از جمله مرقد امامان شیعه، به‌خصوص حرم امام حسین علیه السلام و برادرش حضرت ابوالفضل در کربلا، حرم امام علی علیه السلام در نجف، امام رضا علیه السلام در مشهد و حرم خواهرش حضرت معصومه در قم می‌شد. علاوه بر این، حرم سایر امامان در سامرا و کاظمین، امامزاده‌ها به‌خصوص شاه عبدالعظیم و شاه‌چراغ در ایران، حسینیه‌ها، تکاپا و سایر اماکن مقدس شیعه مورد توجه برخی از واقفان از جمله زنان قرار می‌گرفتند. این توجهات شامل تعمیر و توسعه این اماکن، تأمین هزینه‌های جاری از جمله هزینه‌های خدام، روشنایی، برگزاری مراسم مذهبی و هزینه اسکان و اطعام و مسافرت زائران این اماکن می‌شد. مثلاً قمرالسلطنه بخشی از موقوفاتش را به «طلاب کربلا و نجف و روشنایی نجف و کربلا و حضرت عباس و کاظمین و سرمن‌رأی و ارض اقدس و حضرت معصومه (س)» و بخشی را به «روشنایی بقعه امامزاده حسن علیه السلام» اختصاص داده است (رضایی، ۱۳۸۶، ج ۴: ۲۸۳) و گوهرشاد خانم کل درآمد مزرعه کلانه چین

در کوهپایه ساوجبلاغ را برای «مخارج امامزاده یحیی بن موسی الکاظم علیه السلام» وقف کرده است (رضایی، ۱۳۸۶، ج ۴: ۲۹۵). انیس الدوله نیز در وقفنامه‌اش به قرار دادن دو شمع برای روشنایی هر یک از مراقد اما علی علیه السلام، امام حسین علیه السلام، حضرت ابوالفضل علیه السلام، کاظمین و عسکریین، و یک شمع در سرداب مقدس اشاره کرده و در انتهای بر اختصاص بخشی از منافع موقوفه بر «عمارت ملکی بر سقاخانه حضرت ابی‌عبدالله علیه السلام و صحن مبارک حضرت عباس علیه السلام» تأکید کرده است (ساکما، ۲۵۰/۴۱۹). همچنین بانوان واقف به ایجاد شرایط لازم برای سفر افراد، به‌ویژه افراد کم‌توان، به اماکن مقدس توجه داشتند حاجیه بدرنساء خانم یک سهم از موقوفاتش «برای زوار فقیر و فقرای سادات و غیر سادات» اختصاص داده است (رضایی، ۱۳۸۶، ج ۴: ۷۱-۷۰) و حاجیه نوری جهان خانم بخشی از اموالش را برای «مخارج زوار فقیر عتبات عالیات و مشهد مقدس» وقف کرده است (رضایی، ۱۳۸۶، ج ۴: ۴۴۵). در مجموع، ۲۴ وقفنامه از ۱۵۲ وقفنامه مورد بررسی، بخشی از مصارف وقف به رسیدگی به وضعیت اماکن مقدسه، عتبات عالیات و زائران آنها اختصاص یافته است و این موضوع نشان از اهمیت حفظ و نگهداری این اماکن مقدس از نظر زنان واقف و توجه به رونق و توسعه و تداوم زیارت آنها دارد.

۲-۴. ترویج علوم دینی و تأمین مدارس و حوزه‌های علمیه

مساجد و مدارس و حوزه‌های علمیه به‌عنوان مهم‌ترین نهادهای استمرار دهنده مذهب، از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بودند. از نظر آموزشی نیز، با وجود تأسیس دارالفنون و اعزام دانشجویان به خارج برای یادگیری علوم و فنون جدید، توجه اصلی همچنان به مکاتب و مدارس مذهبی معطوف بود. ۱۴ مورد از موقوفات به مخارج و هزینه‌های مساجد، مدارس، حوزه‌های علمیه و طلاب و خادمان آنها و همچنین روشنایی و تعمیرات آنها اختصاص یافته است. در همین راستا، به ساکنان و دانش‌آموزان این مراکز، یعنی طلاب، توجه ویژه‌ای می‌شد؛ به‌طوری که بانوان واقف، هزینه‌های مورد نیاز آنان، از جمله کتاب و مایحتاج زندگی را از طریق موقوفاتشان تأمین می‌کردند. نبات خانم، همسر میرزا محمدشفیق صدراعظم، دکان‌های وقفی خود را بعد از پرداخت یک عشر به متولی و نیم عشر به ناظر، به این امر اختصاص داده بود: «تعمیر مدرسه و مستقلات آن، مصرف سوخت و روشنایی مسجد واقع در مدرسه و حجرات، و بعد مواجب طلاب و دو نفر خادم که ماه به ماه داده شود. آنچه زیاد بماند باید متولی با ناظر به صلاح علما، کتب تفاسیر، احادیث و علوم

ادبیه و سایر کتبی که در اصول و فروع دین تصنیف شده باشد، ابتیاع و وقف نماید» و همچنین شرط کرد که از مدرسه بیرون نبرند (رضایی، ۱۳۸۶، ج ۴: ۴۳۷-۴۳۸). خیرالنساء خانم، همسر فتحعلی شاه قاجار، کتاب «حدیقة الشیعه» را برای ثواب در روز قیامت و استفاده طلاب و علما وقف نمود (ساکما، ۲۹۶/۱۶۵۰۸).

مهد علیا مادر ناصرالدین شاه بخشی از موقوفاتش را برای رسیدگی امور دینی و طلاب و تعمیر مساجد و اماکن مذهبی اختصاص داده است (مدرسی طباطبائی، ۱۳۳۵، ج ۱: ۱۸۱؛ اتحادیه و سعدوندیان، ۱۳۶۸: ۴۰۷ و ۶۱۵؛ نوایی، ۱۳۸۳: ۱۰-۳۵) در این میان، خرید کتاب قرآن برای مدارس و مساجد و تأکید بر قرائت و ترویج آن یکی از موضوعات مورد توجه واقفان بود. حاجیه شرف نساء خانم قسمتی از اموالش را برای «تلاوت قرآن و بیع کتب علمیه و ادعیه» وقف کرده (رضایی، ۱۳۸۶، ج ۴: ۱۸۳-۱۸۲) و خیرالنساء خانم همه منافع موقوفه‌اش را «جهت تعلیم و تعلم اطفال از قرائت قرآن و کتاب و اخذ مسائل اصولیه و فروعیه و احکام» اختصاص داده است (رضایی، ۱۳۸۶، ج ۴: ۱۳۹).

۲-۵. وقف خاص

وقف بر اساس موقوف‌علیهم یا افرادی که وقف به نفع آن‌ها انجام می‌شود، به دو نوع وقف عام و خاص تقسیم می‌شود. در وقف عام، موقوف‌علیهم غیر محصور است و محدود به افراد خاص و مشخصی نیست؛ یعنی عموم افراد جامعه می‌توانند از منافع وقف بهره‌مند شوند. اما در وقف خاص، موقوف‌علیهم محصور و محدود است و افراد مشخصی همچون اولاد واقف، یا هر شخص دیگری که او تعیین کرده باشد، از عواید وقف بهره‌مند می‌شوند (پرنده، ۱۳۹۲: ۳۳). در وقف خاص، واقف واقف با هدف تأمین نیازهای فردی و خانواده خویش و حفظ موروثی ثروت و دارایی در چارچوب خانواده و جلوگیری از خروج آن از دسترس ایشان، تمام یا بخشی از مال و دارایی خود را به اولاد یا افراد خاصی وقف می‌کند. تفاوت آن با ارث و بخشش این است که اولاً به اموال و دارایی نوعی تقدس داده می‌شود که تا حدی می‌تواند از غصب و مصادره آن توسط دیگران جلوگیری کند. ثانیاً مانع تکه‌تکه شدن ملک و تقسیم آن میان ورثه می‌شود. ثالثاً از خرید و فروش ملک توسط وراث جلوگیری می‌کند. در دوره قاجار که فقدان امنیت جانی و مالی مشهود بود، واقفان از این طریق می‌توانستند دارایی خود را مصون دارند. علاوه بر این، وقف اموال و املاک، ایشان را در پناهگاهی قرار می‌داد که مالیات کمتری بپردازند

یا حتی از پرداخت آن معاف شوند. قرار گرفتن در این حلقه مذهبی، به دلیل منع تصرف در اموال اوقافی، نوعی اطمینان خاطر نسبی را فراهم می‌آورد؛ اطمینانی نسبی بدان سبب که شاه مملکت هر زمان اراده می‌کرد، می‌توانست مالک همه‌چیز باشد (موریه، ۱۳۸۶، ج: ۱، ۲۶۸). بخش دیگری از این اهداف، کسب ثواب برای اموات و انتقال خیرات حاصل از وقف به ایشان بود. بی‌بی کوچک خانم قسمتی از موقوفاتش را به «معصومه خانم صبیبه خود و بنت حاجی سید و بنت حاجی سید محمد زوج واقفه و بعد بر اولاد او» وقف کرده است (رضایی، ۱۳۸۶، ج: ۴، ۷۵). حاجیه فاطمه بیگم بعد کسر دو عشر از منافع موقوفاتش، برای بقیه منابع چنین تصمیمی گرفته است: «مابقی جهت فقرا، اولاد واقفه ذکوراً و انثاء» (رضایی، ۱۳۸۶، ج: ۴، ۲۶۸). آسیه خانم نیز اعلام کرده که منابع موقوفاتش را «یک خروار به وزن تبریز گندم به محمدتقی دماوندی معلم اطفال واقفه بدهند، بعد از ایشان به اولادش و هرچه باقی ماند صرف خیرات و میراث خصوصاً تعزیه‌داری شود». (رضایی، ۱۳۸۶، ج: ۴، ۱۷). در این نوع موقوفات، تولیت موقوفه نیز بعد از خود واقف، معمولاً به عهده فرزندان گذاشته می‌شود (پولاک، ۱۳۶۸: ۳۵۰).

نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به بررسی فعالیت‌های وقفی زنان در دوره قاجار و تبیین مصارف و کارکردهای اجتماعی این موقوفات پرداخت. این فعالیت‌ها، فراتر از یک اقدام صرفاً مذهبی، نشان‌دهنده مهارت زنان در بهره‌گیری از ابزارهای قانونی و مشروع برای نقش‌آفرینی فعال در جامعه بوده است. انگیزه اصلی واقفان عمدتاً ریشه در باورهای مذهبی و تلاش برای ارتقای آموزه‌های تشیع و تثبیت هویت دینی داشت. در کنار این محوریت مذهبی، انگیزه‌های دیگری چون تأمین امنیت اقتصادی خانواده (وقف خاص برای فرزندان)، مشارکت در امور عام‌المنفعه (مانند ساخت قنات، پل یا حمام) و تلاش برای تحکیم موقعیت اجتماعی نیز مشاهده می‌شود. این یافته‌ها بر نقش محوری دین به‌عنوان یکی از ارکان جامعه قاجاری و بازتاب ارزش‌های اجتماعی آن دوران در فعالیت‌های وقفی زنان تأکید دارد.

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که زنان قاجار، تحت تأثیر اعتقادات مذهبی عمیق، بخش قابل توجهی از موقوفات خود را به امور مذهبی، به‌ویژه برگزاری مراسم عزاداری، اختصاص داده‌اند. همچنین، وقف اموال برای تعمیر و توسعه اماکن مقدس، ترویج آموزه‌های دینی، حمایت از طلاب علوم دینی و تهیه کتب مذهبی، از دیگر مصارف اصلی و در اولویت موقوفات بود. در کنار این امور، زنان واقف در زمینه امور خیریه و عام‌المنفعه نیز کارنامه‌ای درخشان از خود برجای گذاشته‌اند؛ به نحوی که بخشی از اموال خود را صرف تأمین نیازهای فقرا و نیازمندان، ساخت و تعمیر مدارس، مساجد، پل‌ها، کاروان‌سراها، آب‌انبارها، حمام‌ها، و همچنین هزینه‌های مربوط به مراسم عروسی و تدفین افراد بی‌بضاعت نمودند. علاوه بر این، برخی موقوفات با اهداف شخصی و خانوادگی، نظیر تضمین منافع نسل‌های آینده از طریق وقف خاص برای فرزندان و حفظ موقوفات از مصادره یا تقسیم، صورت پذیرفته است.

کتاب نامه

- اتحادیه، منصوره و سعدوندیان، سیروس (۱۳۶۸). *آمار دارالخلافه تهران*، تهران: نشر تاریخ ایران.
- اتحادیه، منصوره و دیگران (۱۳۸۵). *در محضر شیخ فضل الله نوری*، جلدی، تهران: نشر تاریخ ایران.
- اعتمادالسلطنه، محمدحسن خان (۱۳۷۷). *روزنامه خاطرات اعتمادالسلطنه*، تهران: امیرکبیر.
- بامداد، مهدی (۱۳۴۷). *شرح حال رجال ایران در قرن ۱۲، ۱۳ و ۱۴ ق.*، ج ۴، تهران: زوار.
- بختیاری اصل، فریبرز (۱۳۷۵). *زنان نامدار تاریخ ایران: مهدعلیا*، تهران: زوار.
- پرنده، غلام رضا (۱۳۹۲). *آنچه درمورد وقف باید بدانیم*، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی.
- یولاک، یاکوب ادوارد (۱۳۶۸). *ایران و ایرانیان*، ترجمه کیکاووس جهانداری، تهران: خوارزمی.
- حسنی، محیا و بختیاری، محمد (۱۴۰۱)، «تحلیل محتوای اسناد موقوفات زنان قزوین از ابتدای دوره قاجاریه تا پایان عهد ناصری (۱۳۱۳-۱۳۱۰ ه.ق)»، *پژوهشنامه زنان*، ۱۳(۴)، صص: ۴۲-۷۰.
- رجبی، محمد حسن (۱۳۷۴). *مشاهیر زنان ایرانی و پارسی‌گوی از آغاز تا مشروطه*، تهران: سروش.
- رضایی، امید (۱۳۸۶). *فهرست اسناد موقوفات ایران* (تهران و توابع از آغاز تا ۲۲ بهمن ۱۳۵۷)، ج ۴، تهران: بنیاد پژوهش و توسعه‌ی فرهنگ وقف.
- سازمان اسناد و کتابخانه ملی ایران (ساکما)، شماره سند: ۲۹۶/۱۶۵۰۸ و ۲۹۶/۱۸۶۳۶ و ۲۹۷/۳۰۱۷۰ و ۲۹۶/۲۴۰۶۷ و ۲۵۰/۱۸۱۷ و ۲۵۰/۴۱۹.
- شاه حسینی، پروانه، (۱۳۹۰)، «سنجش تطبیقی وقف طی دوره های قاجاریه و پهلوی»، *مجله جغرافیا و توسعه*، شماره ۲۵، صص: ۱۷-۳۸.
- گلی پور، مریم، (۱۳۹۱)، *نهاد وقف در گیلان دوره قاجار*، پایان نامه کارشناسی ارشد: استاد راهنما: نزهت احمدی، دانشکده ادبیات و زبان های خارجی، دانشگاه الزهرا.
- مدرسی طباطبائی، حسین (۱۳۳۵). *تربت پاکان: آثار و بناهای قدیم محدوده کنونی دارالمؤمنین قم*، قم: بی‌نا.
- مرادعلیان، لیلدا، (۱۳۹۵)، «نهاد وقف و کارکرد آن در دوره سلطنت ناصرالدین شاه»، *فصلنامه آرشیو ملی*، ۲(۳)، صص: ۱۰۱-۷۴.
- معزی، فاطمه، (۱۳۸۷)، «مهدعلیاهای دوره‌ی قاجار»، *نشریه تاریخ معاصر ایران*، ش ۴۵، صص: ۱۸۲-۱۵۷.
- موریه، جیمز جاستی نین (۱۳۸۶). *سفرنامه جیمز موریه*، ج ۱، ترجمه ابوالقاسم سری، تهران: توس.
- نوابی، عبدالحسین (۱۳۸۳). *مهدعلیا به روایت اسناد*، تهران: اساطیر.